

Annika Lång

TODISTAJAN KUULEMINEN KÄRÄJÄ- OIKEUDESSA

Opinnäytetyö

Liiketalouden ammattikorkeakoulututkinto

Liiketalouden koulutus

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Liiketalouden ammattikorkeakoulututkinto (AMK)
Tekijä/Tekijät	Annika Lång
Työn nimi	Todistajan kuuleminen käräjäoikeudessa
Toimeksiantaja	Kymenlaakson käräjäoikeus
Vuosi	2024
Sivut	51 sivua, liitteitä 2 sivua
Työn ohjaaja(t)	Mirka Loponen

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä tutkitaan rikosoikeudenkäynnissä tapahtuvaa todistamista ja sitä, milloin tämä voi tapahtua etäyhteyden välityksellä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää tilanteet, milloin puhelinkuuleminen ja yksityinen yhteys soveltuu todistajan kuulemiseen.

Tutkimuksessa aihetta tarkastellaan kahden tutkimuskysymyksen kautta: Mikä on pääperiaate ja käytäntö todistajan kuulemisessa käräjäoikeuden istunnossa? Milloin puhelinkuulemista tai yksityistä yhteyttä voidaan käyttää? Nämä kysymykset ratkaistaan teoriaosuuden kirjallisuuskatsauksen ja tutkimuksessa toteutetun kyselyn tulosten perusteella. Kysely on toteutettu valtakunnallisena kyselynä, johon on pyydetty vastauksia rikosasioita käsitteleviltä tuomareilta kaikista Suomen käräjäoikeuksista.

Tutkimuksessa käytetään kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää ja laadullisia analysointimenetelmiä. Laadullinen tutkimusote soveltuu tutkimuksiin, joissa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin. Tutkimuksen tuloksia on analysoitu teemoittelemalla, koodaamalla ja luokittelemalla.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että etäyhteydellä todistamiseen liittyy vielä paljon haasteita. Suurimpana ongelmana koettiin tekniset ongelmat, kuten laitteiden toimivuus ja kuuluvuus ongelmat. Tulosten perusteella etäyhteydellä todistamiseen säädetyt lisäedellytykset nähtiin tietyiltä osin turhina, ja selkeästi asiasta säättävään lain pykälään kaivataan muutosta.

Tärkeimpiä kehityskohteita tulosten perusteella ovat videoneuvotteluhuoneiden ja henkilökunnan koulutuksen lisääminen. Tuomioistuimet tarvitsevat yhtenäiset käytännöt etäyhteydellä todistamiseen, jotta kaikissa tuomioistuimissa videoneuvotteluhuoneeseen tulevat todistajat saavat samanlaiset ohjeet riippumatta siitä, mihin käräjäoikeuteen he saapuvat.

Asiasanat: rikosprosessi, todistaja, todistajankuulustelu, käräjäoikeus

Degree title	Bachelor of Business Administration
Author	Annika Lång
Thesis title	Hearing a witness in a district court
Commissioned by	District Court of Kymenlaakso
Time	2024
Pages	51 pages, 2 pages of appendices
Supervisor	Mirka Lopenen

ABSTRACT

The objective of the thesis was to examine the practice of giving testimony in criminal proceedings and the circumstances under which it can be performed via remote communication. Additionally, the study sought to determine the situations in which phone hearings and private connections are suitable for witness testimonies, especially in district courts.

In the conceptual framework of the study, the main principles and practices of witness hearing were examined, and situations in which testimony can be given via remote connection were identified. Data was gathered through a nation-wide survey across all district courts targeting judges who oversee criminal cases in Finland. The survey determined individual judges' opinions on testimony via remote connection.

The survey results indicate that judges are generally open to the idea of remote testimonies. However, the study revealed that there are still significant challenges. The most frequently stated issues were related to technical difficulties, including problems with device functionality and audio clarity. Despite these challenges, respondents saw no need for additional requirements for remote testimony but emphasized the necessity of legislative changes to address the existing problems.

Regarding the development needs concerning remote testimonies, the district courts seem to need more video conferencing facilities. Courts also need standardized practices for remote testimony. Additionally, the results highlight the need for further training among court employees so that they could effectively manage remote proceedings.

Keywords: criminal procedure, witness, witness examination, district court

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	RIKOSPROSESSI	7
2.1	Lainsäädäntö	8
2.2	Esitutkinta	9
2.3	Syyteharkinta.....	9
2.4	Tuomioistuinkäsittely	10
2.5	Muutoksenhaku	12
3	TODISTUSOIKEUS.....	13
3.1	Todistusoikeudelliset periaatteet.....	16
3.2	Todistajan kuuleminen pääkäsittelyssä	18
3.3	Todistajan luotettavuusarviointi.....	20
3.4	Kuuleminen etäyhteyden välityksellä	21
3.5	Etäyhteydellä todistamisen nykytila	24
4	TOIMEKSIANTAJA: KYMENLAAKSON KÄRÄJÄOIKEUS.....	26
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	27
5.1	Tutkimusmenetelmät	27
5.2	Aineistonhankinta	29
5.2.1	Kyselyn laatiminen	29
5.2.2	Kyselyn analysointi	30
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	31
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	38
8	LOPUKSI.....	46
	LÄHTEET.....	48

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

LYHENNELUETTELO

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
ETL	Esitutkintalaki
HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
KO	Käräjäoikeus
OK	Oikeudenkäymiskaari
PL	Suomen perustuslaki
RL	Rikoslaki
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa

1 JOHDANTO

Tuomioistuimet ovat osana yhteiskunnallista murrosta, missä etäyhteyden välityksellä työskentelystä on alkanut tulla arkipäivää. Tässä opinnäytetyössä tutkitaan todistajan kuulemista käräjäoikeudessa ja sitä, milloin tämä voi tapahtua etäyhteyden välityksellä. Tutkimuksessa aihe on rajattu käsittelemään vain rikosoikeudenkäyntejä, joten esimerkiksi riita-asioihin liittyvät tuomioistuinkäsittelyt on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. Opinnäytetyön aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä, koska rikollisuus ja tekijöiden rikosvastuuseen saattaminen on yksi toimivan ja turvallisen yhteiskunnan peruspilareista. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on jokaisella, minkä takia tarvitaan harkintaa ja tutkimusta, kun otetaan uusia käytäntöjä todistamisessa käyttöön.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Kymenlaakson käräjäoikeus. Suoritin Kymenlaakson käräjäoikeudessa syventävän harjoitteluni, minkä kautta kyseinen käräjäoikeus päätyi opinnäytetyöni toimeksiantajaksi. Harjoitteluni myötä kiinnostukseni etäyhteyden kautta todistamiseen kasvoi, kun pääsin konkreettisesti havainnoimaan tällaista todistamista istuntokäsittelyssä.

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia todistamisprosessia, sen pääperiaatteita sekä miten etäyhteyttä voi hyödyntää todistamistarkoituksessa istuntokäsittelyissä. Tutkimusongelmana on, että etäyhteyttä ei pystytä täysimittaisesti hyödyntämään, koska on epävarmaa, milloin tämä on sallittua. Tutkimuksen tarkoituksena on punnita tilanteita, joissa yksityistä yhteyttä voidaan todistamisessa hyödyntää niin, että todistaminen tapahtuu tietokoneen kautta videopuhelulla tai puhelimen välityksellä. Tavoitteena on löytää tärkeimmät tekijät, joiden perusteella arvioidaan, milloin ja ketkä saavat todistaa yksityisen etäyhteyden välityksellä.

Opinnäytetyön tutkimusote on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimuksen pääsääntöinen aineistonkeruumenetelmä on kysely, jonka olen toteuttanut Webropolin kautta. Kysely on valtakunnallinen, ja pyydän siihen vastauksia kaikista Suomen käräjäoikeuksista. Haastatteluiden lisäksi aineistoa on kerätty dokumenttien kautta. Aineistonanalyysimenetelminä ovat muun muassa koodaus ja teemoittelu.

Tutkimuksen teorian kannalta on olennaista rikosprosessioikeus ja todistusoi-
keus. Tärkeimpiä käsitteitä ovat muun muassa rikosprosessi, todistusoikeus,
todistaja ja etäyhteys. Tutkimuksessa käsitellään myös aiheen kannalta mer-
kittävää lainsäädäntöä. Tärkeimpiä lakeja ovat muun muassa oikeudenkäy-
miskaari (OK), rikoslaki (RL) ja laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL).
Käsitteiden ja lainsäädännön lisäksi tutkimuksen teoreettisessa osuudessa kä-
sitellään erilaisia todistus- ja rikosprosessioikeuteen liittyviä periaatteita, kuten
parhaan todistusaineiston periaate.

Tutkimus rakentuu niin, että teoriaa tarkastellaan luvuissa 2, 3 ja 4. Rikospro-
sessia, siihen liittyviä vaiheita sekä normistoa avataan luvussa 2. Todistelua ja
todistajan kuulemiseen liittyvää teoriaa, kuten käsitteistöä ja periaatteita, käsi-
tellään luvussa 3. Luvussa 4 käsitellään tutkimuksen kannalta tärkeintä aihetta
eli todistamista etäyhteydellä ja sen haasteita. Opinnäytetyön toimeksianta-
jasta kerrotaan 5 luvussa sekä tutkimuksen toteutuksesta ja tuloksista kerro-
taan luvuissa 6 ja 7. Tutkimuksen johtopäätöksiä avataan luvussa 8.

2 RIKOSPROSESSI

Keskeisin määritelmä rikosprosessille on, että kyseessä on oikeudellisesti
säännelty menettely, jonka tavoitteena on rikosvastuun toteutuminen. Rikos-
prosessi voidaan nähdä suppeassa ja laajassa merkityksessä. Suppeassa
merkityksessä rikosprosessi nähdään kattavan vain tuomioistuinkäsittelyn.
Laajassa merkityksessä rikosprosessi nähdään monivaiheisena prosessina,
joka koostuu esitutkinnasta, syyteharkinnasta sekä tuomioistuinkäsittelystä.
(Helenius & Linna 2024, 331–333.)

Rikosprosessissa asianosaisina ovat muun muassa syyttävä, asianomistaja(t)
ja rikoksen tekijä(t). Rikoksen teon kohdetta kutsutaan yleisesti asianomista-
jaksi. Asianomistajan määritelmä on muodostunut oikeuskäytännön ja oikeu-
dellisen kirjallisuuden kautta. (Helenius & Linna 2024, 391.) Asianomistajan
rooli tai kutsumatermi ei muutu rikosprosessin vaiheiden aikana. Rikoksen te-
kijän nimitys riippuu rikosprosessuaalisesta vaiheesta. Rikoksen tutkintavai-
heessa tekijä on epäilty, rikosprosessissa vastaaja ja tuomion antamisen jäl-
keen tuomittu. (Jokela 2008, luku 2.3: Syytetty.)

Alla olevassa kuvassa 1. on havainnollistettu rikosprosessin eteneminen laajassa merkityksessä. Myöhemmissä luvuissa selitetään ensimmäisenä lainsäädäntöä, minkä jälkeen jokaista rikosprosessin vaihetta avataan tarkemmin. Tämän opinnäytetyön kannalta tärkein rikosprosessin vaihe on tuomioistuinkäsittely.

Kuva 1. Rikosprosessin vaiheet (Helenius & Linna 2024)

2.1 Lainsäädäntö

Rikosprosessin perustana toimii perustuslaki (PL) ja ihmisoikeussopimusten noudattaminen, mitkä luovat pohjan muulle rikosoikeudessa noudatettavalle normistolle. Perustuslaki luo valtuutuksen lainkäytölle, kuten tuomioistuimelle ja syyttäjälaitokselle. Perustuslaki yhdessä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) kanssa määrittelee jokaisen perusoikeuksista, joihin kuuluu myös oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja tasavertaiseen kohteluun lain edessä.

Muita prosessin kannalta tärkeitä rikosprosessia sääteleviä lakeja ovat muun muassa esitutkintalaki 2011/805, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1997/689, oikeudenkäymiskaari 1734/4 ja rikoslaki 1889/39. Erityisesti tuomioistuinkäsittelyssä vaikuttavat ja esimerkiksi tuomarin toimintaa ohjaavat myös muut oikeudelliset lähteet. Esimerkiksi yksi tuomarien toimintaa ohjaava oikeudellinen lähde on Olaus Petrin ”Tuomarinohjeet”, joka sisältää kokoelman tuomarien eettisistä ohjeista. Ohjeet ovat 1520-luvulta peräisin eli kyseessä on hyvin vanhaa oikeutta. (Letto-Vanamo 2020, 9.)

Rikoslaisissa on määritelty rangaistavaksi säädetyt teot, näiden rikostunnusmerkistö sekä rangaistusasteikko. Näin ollen rikoslaki on vaikuttamassa jokaisessa rikosprosessin vaiheessa. Esimerkiksi RL 21. luvun 1. §:n 1. momentissa säädetään, että ”joka tappaa toisen on tuomittava taposta vankeuteen

määräajaksi, vähintään kahdeksi vuodeksi”. Pykälän toisessa momentissa säädetään, että myös yritys on rangaistava. Tappoa tutkittaessa tämä pykälä tulee olemaan koko ajan prosessin keskiössä.

Esitutkintalaissa säädetään esitutkinnan toimittamisesta, esitutkinnan osallisista sekä siihen liittyvistä periaatteista. Oikeudenkäymiskaassa säädellään yleisesti tuomioistuinten päätäntävallasta ja toiminnasta riita- ja rikosasioissa. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa säätelee tarkemmin rikosasioista, kuten syyteharkinnasta ja syytteen vireille panosta sekä pääkäsitteystä tuomioistuinten messä.

2.2 Esitutkinta

Esitutkinta on menettely, joka toimitetaan poliisin toimesta, kun on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Yleensä rikosta lähdetään selvittämään uhrin rikosilmoituksen pohjalta. Esitutkinnassa noudatetaan esitutkintalakia, mikä määrää siitä, miten tutkinta tulee toteuttaa. Tutkinta suoritetaan lähtökohtaisesti paikallispoliisissa tutkinnanjohtajan johdolla. Kansainvälisissä tai järjestäytyneissä vakavissa rikoksissa tutkinnan voi toimittaa myös keskusrikospoliisi. (Helenius & Linna 2024, 334–341.)

Esitutkinta päättyy siihen, kun poliisi on kerännyt riittävän aineiston syyttäjän syyteharkintaa varten. Tutkinta voidaan päättää ilman, että asiaa toimitetaan syyttäjälle, jos tutkinnan perusteella todetaan, ettei rikosta ole tapahtunut. Asianomistajarikoksissa tutkinta voidaan jättää toimittamatta syyttäjälle, vaikka rikos olisi tutkinnan perusteella todennäköisesti tapahtunut, mutta asianomistaja ei vaadi rangaistusta. (Helenius & Linna 2024, 351.) Asianomistajarikoksia ovat rikokset, jotka ovat luonteeltaan lieviä tai vähäisiä eikä näin ollen ole virallisen syytteen alaisia (Jokela 2008, luku 5: Syyteoikeus).

2.3 Syyteharkinta

Syyteharkinnassa syyttäjällä on syytepakkoperiaate eli syyttäjä on velvollinen nostamaan syytteen lain vaatimien edellytysten täytyessä (Helenius & Linna 2024, 378). ROL 1. luvun 6. §:ssä säädetään, että syyte on nostettava, jos epäilty rikos on säädetty rangaistavaksi, syyteoikeus ei ole vanhentunut ja on

olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi. Suomessa syyteoikeus on ensisijaisesti syyttäjällä ja vasta toissijaisesti asianomistajalla (Jokela 2008, luku 5.2: Virallisen syyttäjän syyteoikeus). Syyteharjonta voi päättyä kolmella tavalla: syytteen nostamiseen, harkinnanvaraiseen syyttämättä jättämiseen tai prosessuaaliseen syyttämättä jättämiseen (Helenius & Linna 2024, 381).

Harkinnanvaraisessa syyttämättä jättämisessä syytteen nostamiselle olisi ollut edellytykset, mutta syyttäjän päätöksestä syytettä ei tästä huolimatta nosteta. Päätös tulee olla perusteltu ja yleisempiä perusteita tälle on teon vähäisyys tai tekijän nuori-ikä. Syyttämättä jättämisperusteen soveltaminen edellyttää kuitenkin aina, ettei tärkeä yleinen etu tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista. Prosessuaalisessa syyttämättä jättämisessä syyte on jätetty nostamatta, koska sitä ei ole pystytty nostamaan. Tämä voi johtua esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumisesta tai siitä, ettei esitutkinnassa ole kerätty riittävästi näyttöä rikoksesta. (Helenius & Linna 2024, 381–385.)

2.4 Tuomioistuinkäsittely

Rikosasiat käsitellään Suomessa yleisissä tuomioistuimissa. Perustuslain 98. §:n mukaan yleisiä tuomioistuinta ovat kärjäoikeus (KO), hovioikeus (HO) ja korkein oikeus (KKO). Ensimmäisen asteen tuomioistuin on KO, toisen asteen tuomioistuin HO ja kolmas ja viimeinen tuomioaste rikosasioissa on KKO.

Syyttäjän nostama syyte saapuu kärjäoikeuteen haastehakemuksena, minkä jälkeen rikosasia on virallisesti vireillä kärjäoikeudessa. Vireille tulon myötä tuomioistuimessa tehdään valmistelevia alkutoimia ennen rikosasian varsinaista pääkäsittelyä. Ensimmäisenä haastehakemuksen sekä esitutkinta-aineiston sisältö tarkistetaan mahdollisten puutteiden varalta, koska esimerkiksi täydentämättä jätetty puutteellinen haastehakemus voidaan jättää tuomioistuimessa tutkimatta. (Jokela 2008, luku 7.2: Tuomioistuimen alustavat toimenpiteet.)

Haastehakemuksen tarkistamisen jälkeen kärjäoikeuden tulee viipymättä antaa haaste tiedoksi vastaajalle eli rikoksesta syytetylle. Lähtökohtaisesti vastaajaa pyydetään vastaamaan häntä kohta esitettyihin vaatimuksiin kirjallisesti

tuomioistuimen antamassa määräajassa. (Jokela 2008, Luku 7.3: Haaste.) Kirjallisen vastauksen antamisessa syytetyllä voi olla mahdollisuus suostua asian kirjalliseen käsittelyyn. ROL 5. a luvun 1. §:ssä säädetään näistä edellytyksistä, joiden tulee täytyä, jotta asia voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä eli ilman pääkäsittelyä. Yksi pykälässä säädetystä edellytyksistä on, että vastaaja tunnustaa syytteen mukaisen teon ja antaa suostumuksen kirjalliseen menettelyyn.

Haasteen antamisen lisäksi muita toimenpiteitä ennen pääkäsittelyä voi olla mahdollinen valmisteluistunto, syytteiden tarkistaminen sekä syytteen liittäminen osaksi isompaa rikoskokonaisuutta. Tuomioistuimessa pyritään käsittelemään saman vastaajan kaikki vireillä olevat rikokset samanaikaisesti, minkä takia syytteitä voidaan yhdistää laajemmiksi kokonaisuuksiksi. (Jokela 2008, luku 7: Rikosasian vireillepano ja valmistelu.)

Rikosoikeudenkäynnissä noudatetaan aina akkusatorista menetelmää eli syyttämismenettelyä. Menetelmän mukaan syyttäminen, todisteiden hankinta ja näytön esittäminen kuuluu tuomioistuimen ulkopuoliselle henkilölle eli yleensä syyttäjälle. Tuomioistuin on myös juttua ratkaistessaan sidottu siihen, mitä asianosaiset ovat vaatineet eli tuomioistuimella vallitsee syytesidonnaisuus. (Jokela 2008, luku 1.3.6.: Akkusatorinen menetelmä.) Käräjäoikeuden pääkäsittelyssä on aina yksi päätösvaltainen lainoppinut puheenjohtaja eli tuomari sekä laajemmissa ja vaikeammissa rikostapauksissa kaksi lautamiestä. Poikkeustilanteissa rikosasiaa voidaan käsitellä kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa, jos sitä voidaan pitää perusteltuna jutun laadun tai muun erityisen syyn takia. (Jokela 2015, 69.)

Pääkäsittelyn tärkeimpiä menettelytapoja ovat suullisuus, välittömyys ja keskitys. Pääsäännön mukaisesti suullisuuden periaate edellyttää asianosaisilta kertomusten suullista lausumista pääkäsittelyssä. Lähtökohtaisesti periaate kieltää, että asianosaiset eivät voi vedota esitutkinnan kertomuksiin tai kirjallisesti tuomioistuimelle annettuihin lausumiin. Pääkäsittelyn välittömyys luo edellytyksen oikeudenkäyntiaineiston esittämiselle välittömästi rikosasian ratkaisevalle kokoonpanolle. Keskitysperiaatteen mukaisesti pääkäsittely tulee suorittaa yhtäjaksoisesti. Laajoissa rikosjutuissa käsittelyn voi keskeyttää, mutta käsittelyä tulisi jatkaa heti seuraavana päivänä. Poikkeustapauksissa

pääkäsittelyä on mahdollista lykätä ja tällaisen poikkeustilanteen edellytyksistä säädetään ROL 6. luvun 10. §:ssä. (Jokela 2015, 69, 104–111.)

Pääkäsittelyssä etenemisen vaiheista on säädetty ROL 6. luvun 7. §:ssä. Pääpiirteittäin käsittely voidaan jakaa neljään osaan: alkukeskusteluun, asiaesittelyyn, todistelun vastaanottoon ja loppukeskusteluun (Jokela 2015, 85). Lähtökohtaisesti rikosoikeudenkäynnit ovat julkisia. Oikeudenkäynnin ratkaisu eli tuomio voidaan julistaa heti istunnossa tai antaa myöhemmin kirjallisesti kansliatuomiona (Oikeudenkäynnin vaiheet 2021).

2.5 Muutoksenhaku

OK 25. luvun 1. pykälässä säädetään, että kärjäoikeuden antamaan tuomioon voi hakea muutosta valittamalla tuomiosta hovioikeuteen. Muutoksenhaku edellyttää asianosaiselta tyytymättömyyden ilmoittamista seitsemän päivän kuluessa tuomion antamisesta (OK 25:5). Tuomiosta tehtävä valitus tulee tehdä 30 päivän kuluessa tuomion antamisesta (OK 25:12). OK 25. luvun 13. pykälässä säädetään, että määrääjat ovat ehdottomia eikä tuomioon pysty hakemaan muutosta tämän jälkeen ilman laillisesti hyväksyttävää perustetta muutoksenhaun viivästymiselle. Vähäisemmissä rikostapauksissa hovioikeudelta tarvitaan jatkokäsittelylupa ennen kuin asiaa käsitellään hovioikeudessa (Jokela 2015, 648).

Lähtökohtaisesti kärjäoikeuden tuomiolle haetaan muutosta hovioikeuden kautta. Poikkeuksellisissa tilanteissa kärjäoikeuden tuomiolle voi hakea muutosta suoraan korkeimman oikeuden kautta. Korkeimmasta oikeudesta muutosta haetaan kärjäoikeuden maa-oikeutena antamiin ratkaisuihin ja, kun kärjäoikeuden ratkaisulle haetaan muutosta ennakkopäätösvalituksella. (Muutoksenhaku 2022.) OK 30. luvun 3. §:ssä säädetään, että KKO voi myöntää valitusluvan vain, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia KKO:n ratkaistavaksi.

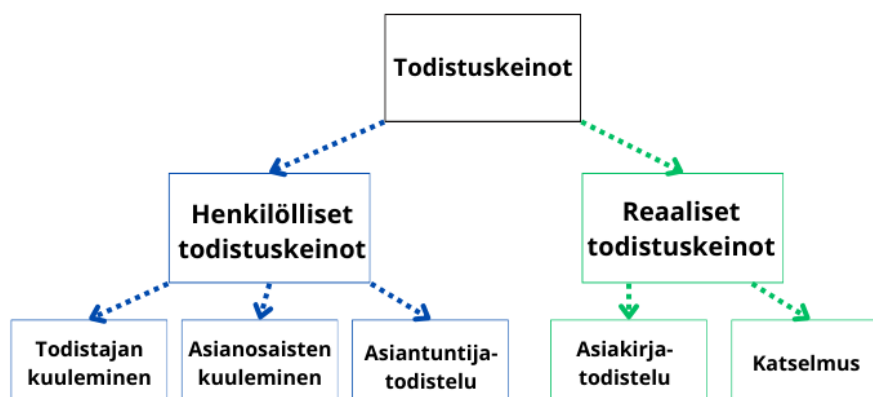
3 TODISTUSOIKEUS

Todistusoikeus on prosessioikeuden osa, mikä kattaa todistelua koskevan oikeussäännösten kokonaisuuden. Todistusoikeus oikeudenalana voidaan jakaa kahdella eri tavalla. Yksi jako tapa on jakaa todistusoikeus menettelylliseen ja näytön arviointiin kuuluvaan todistusoikeuteen. Toinen jako tapa on jakaa todistusoikeus aineelliseen ja muodolliseen todistusoikeuteen. Näytön arviointiin kuuluva todistusoikeus voidaan edelleen jakaa todistusharkintaan ja todistustaakkaan. (Jokela 2015, 184–185)

Todistelulla tarkoitetaan todisteiden esittämistä tuomioistuimelle rikosjutun pääkäsittelyssä. Osittain todistelua on tapahtunut jo rikosprosessin muissa vaiheissa, kuten esitutkinnassa ja jutun valmistelussa käräjäoikeudessa ennen istutuskäsittelyä. Todistelun kohteena on kysymyskokonaisuus eli tosiseikasto, jota kutsutaan näyttökysymykseksi. Yksittäistä kysymystä eli seikkaa, mikä halutaan todistelulla selvittää, kutsutaan todistusteemaksi. Todistusteemat voivat olla jutun ratkaisun kannalta välittömästi relevantteja tai ne voivat olla välillisesti merkityksellisiä oikeustositseikkojen todenmukaisuutta arvioitaessa. Aputositseikoiksi kutsutaan todisteita, mitkä eivät itsessään pysty osoittamaan todistusteeman todenperäisyyttä, mutta ne ovat vaikuttamassa arvioitaessa muita teeman tueksi esitettyjä todisteita. (Jokela 2015, 183–187.)

Todistelu on tärkeää jakaa suoraan todisteluun ja aihetodisteluun, koska nämä vaativat usein erilaista kuulusteluotetta. Suora todistelu tarkoittaa sellaista todistetta, joka kertoo suoraan todistettavasta seikasta. Syytetyn puolustajan näkökulmasta katsottuna suoraa todistelua on kahdenlaista: 1) syyttäjän tai asianomistajan esittämä todistelu syytteen tueksi ja 2) suora todistelu, jonka puolustaja esittää puolustushypoteesinsä tueksi. Puolustushypoteesillä tarkoitetaan näkemystä jutun tapahtumista, johon asianosaisen (syytetyn) väitteet ja todistelulliset huomiot perustetaan. Suorassa todistelussa todistelullisissa kysymyksissä merkitys painottuu uskottavuuteen sekä todistajankertomuksen luotettavuuteen. Aihetodistelulla tarkoitetaan käytännössä samaa, mitä aputositseikka. Aihetodistelulla ei pystytä siis suoraan todistamaan oikeustositseikkaa vaan tukea todistelullista teemaa, minkä vuoksi aihetodistelussa tulkinnanvaraisuus on isossa merkityksessä. Tämän vuoksi aihetodistelussa on

tärkeää osoittaa, miten tiettyyn johtopäätökseen on päädytty ja, minkä vuoksi tämä tukee haluttua oikeustositusta. (Pölonen 2004, 216, 218–219.)

Kuva 2. Todistuskeinot ryhmiteltynä (Jokela 2015)

Kuvassa 2 havainnollistetaan keinoa jakaa todistuskeinot ryhmiin. Todistuskeinot voidaan jakaa kahteen ryhmään: henkilöllisiin ja reaalsiin. Henkilöllisiä todistuskeinoja on kolme eri tyyppiä: todistajien kuuleminen, asianosaisten kuuleminen todistelutarkoituksessa sekä asiantuntijatodistelu. Reaalisia todistuskeinoja ovat asiakirjatodistelu ja katselmus. Todistuskeinot muodostavat yhdessä todistusteemojen kanssa jutun todistusaineiston. (Jokela 2015, 189.)

OK 17. luvun 1. §:ssä säädetään niin sanotusta vapaan todistusteorian pääsäännöstä, joka jakaantuu kahteen kohtaan: asianosaisten oikeuteen vapaaseen todisteluun sekä tuomioistuimen vapaaseen todistusharkintaan. Molemista löytyy pääsäännöille poikkeuksia. Vapaassa harkinnassa yksi yleisesti mainittu poikkeus on legaaliset presumptiot. Tällaisilla presumptioilla tarkoitetaan laissa määrättyä oletusta faktojen olemassa olevasta asiantilasta. Esimerkiksi isyysoletus on isyyslaissa vallitseva legaalinen presumptio. (Vuorenperä 2020, 19.)

Vapaan todistelun poikkeuksilla tarkoitetaan yleensä todistamiskielto ja todistajien hyödyntämiskieltoisääntelyä. Todistamiskielto voidaan jakaa kolmeen ryhmään: todistusteemakieltoihin, todistuskeinokielloihin ja todistusmetodikieltoihin. Esimerkki todistusteemakiellosta todistajan oikeus kieltäytyä kertomasta liike- tai ammattisalaisuudesta. Esimerkki todistuskeinokiellosta on asi-

anajajia koskevat todistamiskiellossäännökset. Todistusmetodikiellossa esimerkiksi todiste on hankittu virheellisen menettelyn kautta eikä sitä tämän vuoksi saa käyttää todisteena. Kun todisteita asetetaan hyödyntämiskieltoon, tulee tuomioistuimen miettiä kokonaisuutta. Lainvastaisesti hankitun todisteen kohdalla tulee ottaa huomioon seuraavat seikat: asian laatu, oikeudenloukkauksen vakavuus, hankkimistavan merkitys luotettavuudelle, todisteen merkitys ja muut olosuhteet. (Vuorenpää 2020, 20, 120.)

KKO: 2023:14 tapauksessa on käsitelty sitä, saako FBI:n Anom-puhelimilla hankittua todistusaineistoa hyödyntää oikeudessa. Tapauksessa on katsottu riidattomaksi seikaksi se, että FBI on hankkinut aineistoa ilman suomalaisten viranomaisten oikeusapua eikä ole saanut pakkokeinolain mukaista lupaa sällaisen pakkokeinon käyttöön. Anom-viestien hankkiminen on loukannut PL 10. §:ssä ja ihmisoikeussopimuksen 8. artiklassa turvattua yksityiselämän ja luotamuksellisen viestin suojaa. KKO toteaa, että lain mukaan pääsääntö on, että lainvastaisesti hankittua todistusaineistoa saa hyödyntää. Tapauksessa KKO: 2023:14 oikeus toteaa, että todistusaineisto on hankittu lainvastaisesti. Lainvastaisesta hankkimistavasta huolimatta todisteita ei kuitenkaan määrätty hyödyntämiskieltoon, koska hyödyntäminen ei vaaranna oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista. (KKO: 2023:14.)

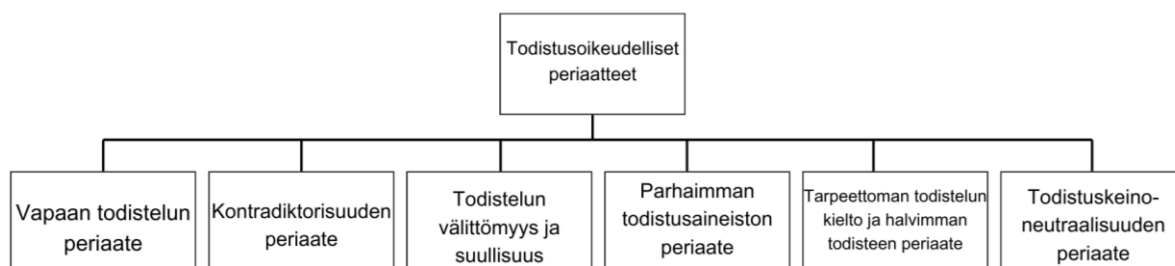
On tilanteita, missä todistelua ei tarvita. Tällaisia seikkoja rikosoikeudenkäynnissä ovat: yleisesti tunnetut seikat, seikka on vastaajan tunnustama sekä tilanne, missä on käyty syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti. (Jokela 2015, 194–200.) Lievissä rikosasioissa tunnustus itsessään voi riittää langet-tavan tuomion antamiseen, mutta vakavammissa rikosasioissa tulee tunnustuksen lisäksi olla muuta syytettä tukevaa näyttöä tuomion antamiseksi (Oikeusministeriö 2012, 20).

Suomalaisessa lainsäädännössä ei ole menettelyä, mikä sallisi syyttäjän ja vastaajan tekemän yhteisen tuomioistuinta sitovan sopimuksen esimerkiksi niin sanottuna palkkiona teon tunnustamisesta (Oikeusministeriö 2012, 34). Syyttäjä pystyy lainmukaisesti kuitenkin tekemään vastaajan kanssa tuomioesityksen, jossa vastaaja tunnustaa teon ja syyttäjä tämän myötä hakee lievempää

rangaistusta. Tämä tuomioesitys vastaajan sekä asianomistajien suostumuksella käsitellään normaalia oikeudenkäyntiä kevyempänä tunnustamisoikeudenkäyntinä. (Jokela 2015, 200.)

3.1 Todistusoikeudelliset periaatteet

Todistusoikeudessa on useita periaatteita, mitä tulee noudattaa. Alla olevassa kuvassa 3 on lueteltu todistusoikeuden kannalta merkittäviä periaatteita, jotka ovat: vapaan todistelun periaate, kontradiktorisuuden periaate, todistelun välittömyys ja suullisuus, parhaimman todistusaineiston periaate, tarpeettoman todistelun kielto ja halvimman todisteen periaate sekä todistuskeinoneutraalisuuden periaate. (Helenius & Linna 2024, 508–514.)

Kuva 3. Todistusoikeudelliset periaatteet (Helenius & Linna 2024)

Vapaan todistelun periaatteen mukaan asianosaisella on oikeus esittää haluamansa näyttö tuomioistuimelle. Yksi periaatteeseen kuuluva osa on, että todisteita pystytään vapaasti myös hyödyntämään. Hyödyntäminen sisältää kuitenkin poikkeuksia, kuten todistajan vaitiolo-oikeutta ja velvollisuutta koskevat säännökset sekä todisteiden hyödyntämiskieltoa koskevat säännökset. (Helenius & Linna 2024, 508–509.)

Rikosprosessin kannalta on tärkeää noudattaa kontradiktoria eli vastapuolen kuulemisen periaatetta. Periaatteen mukaan tuomioistuin ei saa antaa asianosaiselle oikeussuojaa vaan vastapuolella on oikeus tulla kuulluksi ennen jutun ratkaisemista. Periaatteen mukaisesti asianosaisilla on oikeus saada esittää vaatimuksensa ja väitteensä perusteluineen sekä näitä tukeva todistusaineisto. Asianosaisilla on oikeus saada tietoonsa, mitä vastapuoli on tuomioistuimelle esittänyt. Rikosprosessissa syytettyä tulee periaatteen mukaisesti

henkilökohtaisesti tai asiamiehen edustamana kuulla oikeudessa. Syytetyllä ei ole kuitenkaan velvollisuutta vastata kysymyksiin. (Jokela 2016, 77–83.)

Todistelun välittömyydestä ja suullisuudesta käräjäoikeuden pääkäsittelyssä mainittiin luvussa 2.4. Tässä kappaleessa molempia periaatteita avataan hie- man tarkemmin niiden tärkeyden vuoksi tutkittavan aiheen kannalta. Todiste- lun välittömyyden taustalla on katsottu olevan tavoitteena oikean tosiasioiden arvioinnin takaaminen. Välittömyyden taustalla on katsottu olevan myös oikeu- denmukaiseen oikeudenkäyntimenettelyyn liittyviä arvoja, erityisesti kontradik- torinen periaate. On silti tapauskohtaista, miten todistelun välittömyys edistää aineellista totuutta. Esimerkiksi tilanteessa, jossa tapahtumista on kulunut pal- jon aikaa, ei välitön todistelu ole välttämättä luotettavin. (Huovila 1999, 1164, 1167.) Oikeudenkäynnissä suullisuus edistää kommunikaatiota sekä vuorovai- kutteisuuutta, koska osapuolten on helpompi tulkita toistensa ilmeitä ja eleitä. Sanattoman viestinnän tulkinta on erityisen merkityksellisessä asemassa hen- kilötodistelussa. Käsittelyn suullisuus edistää oikeudenkäynnin kannalta tär- keiden periaatteiden toteutumista, kuten välittömyyden, julkisuuden ja kontra- diktorisuuden. Myös EIS 6. artikla velvoittaa oikeudenkäynnin suulliseen käsit- telyyn. Suomessa rikosoikeudenkäynnit ovat ensimmäisessä asteessa pää- sääntöisesti suullisia. (Toskala 2019, 56–58.)

Parhaimman todistusaineiston periaatteen mukaan todistusaineistoon tulee valita sellaisia todisteita, joilla on korkea todistusarvo. Lähtökohtaisesti todiste tulee siis korvata, jos on olemassa olennaisesti luotettavampi todiste. OK 17:8 säädetään tilanteista, milloin tuomioistuimen tulee evätä näyttö. Tällaista näyt- töä pykälän mukaan ovat muun muassa asiaan vaikuttamattomat todisteet sekä tarpeeton näyttö. Halvimman todisteen periaate tulee OK 17. luvun 8. §:stä, jonka mukaan tuomioistuimen tulee evätä näyttö, joka voidaan korvata olennaisesti vähemmällä kustannuksilla tai vähemmällä vaivalla saatavissa olevalla todisteella. (Helenius & Linna 2024, 512–514.)

Todistuskeinoneutraalisuuden periaatteen tarkoituksena on turvata, ettei esi- merkiksi todistamiskiellon alaista tietoa pyritä esittämään, jollain toisella todis- tamistavalla. Periaatteen mukaisesti kaikki todistuskeinot ovat kieltojen ja kiel- täytymisoikeuksien suhteen samassa asemassa. (Helenius & Linna 2024, 514–515.) Myös itsekriminointisuoja eli myötävaikuttamattomuusperiaate on

todistusoikeudessa merkittävä periaate, mutta kyseisen periaatteen vaikutus on laajempi kuin todistusoikeudelliset periaatteet. Itsekriminointisuojaan mukaan syytetyn ei tarvitse todistaa itseään vastaan. (Korvenmaa 2012, 239–240.)

3.2 Todistajan kuuleminen pääkäsitelyssä

Todistajalla tarkoitetaan oikeudenkäynnin ulkopuolista henkilöä, jonka tarkoituksena on toimia tiedonlähteenä ja kertoa asian kannalta merkittävistä tosiseikoista. Lainsäädännössä ei ole tarkkaa sääntelyä siitä kuka on kelpoinen toimimaan todistajana. Alle 15-vuotiaiden ja henkisesti toiminnaltaan häiriintyneiden kohdalla on kuitenkin oikeudenkäymiskaaren 17. luvussa säädetty erikseen tilanteista, milloin tällaiset henkilöt voivat toimia todistajana. (Rautio ym. 2020, 221–222.) Lain esitöissä on todettu, että OK 17:27 edellytysten täyttymisen lisäksi, tuomioistuimen tulee käyttää omaa harkintaa siitä, kelpaako alle 15-vuotias tai sieluntoiminnaltaan häiriintynyt todistajaksi (HE 46/2014). Rikosoikeudenkäynnissä asianomistajaa kuullaan samalla tavalla kuin todistajaa, jos tällä asianomistajalla ei ole vaatimuksia. Todistaja eroaa asiantuntijasta muun muassa sen perusteella, että todistajan ei tarvitse olla puolueeton. (Rautio ym. 2020, 221–222.)

Suomessa vallitsee todistamisvelvollisuus eli todistajaksi nimetty henkilö ei voi kieltäytyä todistamasta. Todistamisvelvollisuudelle löytyy useita poikkeuksia, jonka johdosta henkilön ei tarvitse toimia todistajana tai henkilö ei saa toimia todistajana. Täysin todistamisvelvollisuudesta vapaita ovat vain tasavallan presidentti ja ulkomaiden diplomaattiset edustajat. Asianosaisten lähiomaisilla, kuten puolisoilla ja sisaruksilla, on kuitenkin oikeus kieltäytyä todistamista jutussa. Tätä oikeutta kutsutaan kokonaiskieltäytymisoikeudeksi, jonka tarkoituksena on estää läheisten pakottaminen todistajaksi. Henkilölle voi syntyä asemansa tai ammattinsa puolesta salassapitovelvollisuus, mikä kieltää joko täysin todistamasta tai mahdollistaa todistamisen tiettyjen edellytysten täyttyessä. Esimerkiksi lääkäreiden ja pappien oikeutta todistaa on rajoitettu, jos tiedot on saatu luottamuksellisesti aseman kautta. (Jokela 2015, 270–272.)

Todistajan kuulustelu alkaa sillä, että puheenjohtaja varmistaa todistajan henkilöllisyyden ja tarvittaessa tiedustelee todistajalta, onko todistajalla velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta. Tämän jälkeen puheenjohtaja pyytää todistajaa antamaan vakuutuksen, missä todistaja vakuuttaa kertovansa totuuden. Vakuutta pyytäessään puheenjohtajan tulee muistuttaa todistajaa tämän todistamisvelvollisuudesta. OK 17:44 sisältää poikkeuksia tilanteista, missä henkilö ei anna vakuutusta todistaessaan. Pykälässä säädetään, että esimerkiksi alle 15-vuotiaan ei tarvitse antaa vakuutusta. (Rautio ym. 2020, 291–294, 298.)

Kuulustelutilanteessa todistajan tulee kertoa suullisesti kertomuksensa ilman viittaamista kirjalliseen materiaaliin. OK 17. luvussa säädetään tarkemmin todistajan kuulustelusta. OK 17:49 mukaan todistajan pääkuulustelusta huolehtii todistajan nimennyt osapuoli. Tilanteissa, missä todistaja on joko tuomioistuimen tai molempien osapuolien nimeämä, tuomioistuin päättää kumpi osapuolista suorittaa pääkuulustelun (OK 17:49). Kuulustelun tulee alkaa todistajan vapaalla kertomuksella, millä on myös tutkimusten perusteella todettu olevan vahva luotettavuus, koska vapaa kertomus vastaa paremmin todistajan omia aitoja näkemyksiä. Pääkuulustelussa vallitsee johdattelukiello eli todistajaa ei saa kysymyksillä johdatella tiettyyn vastaukseen. Pääkuulustelussa saa esittää täydentäviä kysymyksiä, joilla voidaan esimerkiksi hakea täydennystä todistajakertomuksessa jääneisiin aukkoihin. Tärkeintä on ensin luoda kokonaiskuva, minkä jälkeen voi siirtyä tarkempiin yksityiskohtiin. Pääkuulustelijan on hyvä pyrkiä ennakoimaan vastakuulustelua ja ottaa pääkuulustelussa esille seikkoja, mihin vastapuoli todennäköisesti tarttuu. (Pölönen 2004, 222–223.)

Pääkuulustelun jälkeen toinen osapuoli toimittaa vastakuulustelun. Vastakuulustelua ei ole kuitenkaan pakko pitää. Vastakuulustelun suorittamisessa ei tarvitse keskittyä kokonaiskuvaan, vaan vastakuulustelussa tehtävänä on osoittaa vastapuolen pääkuulustelussa esiin tulleet seikat epäluotettavaksi. Vastakuulustelun suorittamiselle on erilaisia metodeja, jotka voidaan jakaa kahteen eri linjaan: rakentavampiin ja kyseenalaistavampiin. (Pölönen 2004, 223–224.) Vastakuulustelun jälkeen tuomioistuimella ja asianosaisilla on oikeus kysyä lisää kysymyksiä todistajalta. Todistamisen päättymisen jälkeen todistajalla on oikeus saada kohtuullinen korvaus muun muassa matkakuluista ja ansiotulonmenetyksestä. (Rautio ym. 2020, 299–307, 353.)

Euroopan ihmisoikeussopimus 6. artiklassa säädetään jokaisen oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Artiklassa säädetään syytetyn vähimmäisoikeuksista, joista yksi liittyy syytetyn oikeudesta vastakuulustella todistajia sekä todistajien samanlaiseen kohteluun olosuhteiden osalta riippumatta siitä kenen kutsuma todistaja on. Suomalaisen oikeuskäytännön todistelumenettely perustuu pääkuulusteluun ja vastakuulusteluun, mikä on linjassa sen kanssa, mihin Suomi on sitoutunut Euroopan ihmisoikeussopimuksessa.

Tietyissä tilanteissa tuomioistuin voi päättää todistajan mahdollisuudesta todistaa anonyymisti. Anonyymi todistelu tapahtuu lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin normaali todistajan kuuleminen. Anonyymien todistajien ei kuitenkaan tarvitse paljastaa henkilöllisyyttään, antaa todistajan vakuutusta ja anonyymillä todistajalla on oikeus kieltäytyä vastaamasta kysymyksiin, mitkä voisivat paljastaa todistajan henkilöllisyyden. Todistajan anonyymiteetin suojaamiseksi henkilöä kuullaan näkösuojan takaa, vastaajan läsnä olematta taikka etäyhteyden välityksellä. (Rautio ym. 2020, 319.)

3.3 Todistajan luotettavuusarviointi

Todistajankertomuksen luotettavuusarvioinnissa tulee ottaa huomioon se, että tutkimusten perusteella esimerkiksi silminnäkijänä olleet todistajat ovat epäluotettavia tietolähteitä. Silminnäkijät usein tekevät virheitä kertoessaan todistamista tapahtumista. Todistajat saattavat esimerkiksi kertoa tapahtumista väärin tai jättää kertomatta yksityiskohtia. Yksittäisen virheen ei tulisi automaattisesti heikentää todistajan luotettavuutta, mutta oikeudellisten käytäntöjen ja tutkimusten mukaan virheen tekeminen todistajanlausunnossa on katsottu heikentävän todistajan luotettavuutta. Yksittäisen virheen syntymiseen on voinut vaikuttaa esimerkiksi tilanteelliset tekijät kuten heikko näkyvyys. (Lavis & Brewer 2017, 314–315.)

Suomalaisessa lainsäädännössä todistajan luotettavuusarvioinnissa ei arvioida vain sitä, puhuuko todistaja totuudenmukaisesti, vaan myös sitä, onko todistajan muistikuvat oikeita eli ovatko subjektiivinen ja objektiivinen totuus yhdenmukaisia. Haasteita optimaalisen todistamisen toteuttamiselle aiheuttaa kuitenkin suomalainen oikeusprosessi, mikä saattaa kestää jopa vuosia,

minkä aikana todistaja on voinut keskustella asiasta sekä kuulla tapahtumista tiedotusvälineiden kautta, mikä voi tiedostamatta vaikuttaa todistajan muistikuviiin. Tapahtumien muistamiseen liittyy monia virhelähdemahdollisuuksia, jotka vaikeuttavat todistajan kertomuksen luotettavuusarviointia. Virhelähdemahdollisuuksia aiheuttavat muun muassa seuraavat seikat: 1) ihmisen rajallinen havainnointikyky, 2) ihmiset unohtavat nopeasti suuren määrän tekemistään havainnoista eli muistikuvat ovat luotettavampia lähempänä tapahtumaa sekä 3) muistikuvat ovat muovautuvia. (Väisänen & Korkman 2014, 729–730.)

Luotettavuusarvioinnissa haasteita aiheuttaa myös se, että ihmisten mieleen voi tallentua vääriä yksityiskohtia tai jopa täysin vääriä muistikuvia eli valemuistoja. Valemuistojen syntymistä voivat lisätä muun muassa seuraavat tekijät: asiasta keskusteleminen muiden todistajien kanssa, tapahtumista lukeminen tiedotusvälineiden kautta, ajan kulumisen tapahtumahetkestä, aikaisemmat kokemukset sekä terapia. Valemuistot voivat olla hyvin todenmukaisia ja yksityiskohtaisia, minkä takia niitä on haasteellista erottaa oikeista muistoista. (Väisänen & Korkman 2014, 730–731.)

Todistajan luotettavuutta saatetaan arvioida sellaisten kriteereiden kautta, mitä ei ole pystytty tieteellisin tutkimuksin osoittamaan luotettavaksi tavaksi arvioida luotettavuutta. Tällaisia kriteereitä ovat esimerkiksi kertomuksen johdonmukaisuus ja todistajan varmuus omista muistikuvista. Tutkimusten pohjalta on todettu, että tunteiden näyttäminen voi vaikuttaa siihen, miten luotettava henkilön kertomusta pidetään. Tunteiden näyttäminen on kuitenkin kulttuuri- ja henkilösidonnaista eikä luotettavin indikaattori luotettavuuden arvioimiselle. Todistajan kertomuksen luotettavuutta arvioitaessa ulkoisen käyttäytymisen sijaan tulisi keskittyä enemmän siihen millä tavalla todistajan kertomus on syntynyt ja millaiset seikat voivat vaikuttaa kyseisen todistajan muistikuviiin. (Väisänen & Korkman 2014, 731–732.)

3.4 Kuuleminen etäyhteyden välityksellä

Etäkuulemisesta on säädetty oikeudenkäymiskaaren 17. luvun 52. §:ssä. Etäyhteyden välityksellä kuultaessa todistaja ei ole läsnä istuntokäsittelyssä, vaan todistaa videoneuvottelua, puhelinta tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa. Etäyhteydellä todistaessa lähtökohtana on, että istuntoon

osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys. Todistaminen etäyhteydellä edellyttää, että tuomioistuin katsoo tämän soveliaaksi sekä vähintään yhden lain lisäedellytyksen täyttymistä. Tällaisia lisäedellytyksiä ovat esimerkiksi henkilön sairastuminen tai se, että kuultavan kertomus pystytään luotettavasti arvioimaan ilman todistajan henkilökohtaista läsnäoloa. (OK 17:52.)

Tuomioistuimen arvioidessa etäyhteyden välityksellä todistamista on kyse aina tapauskohtaisesta kokonaisarvioinnista, missä etäyhteyden kautta todistaminen on suhteessa oikeudenkäynnin toimittamiseen tarkoituksenmukaista (Oikeusministeriö 2023, 38). Lain esitöissä on todettu, että arvioitaessa etäyhteydellä todistamista tulee ottaa huomioon se, kuinka keskeisessä roolissa kyseinen todistaja on jutun kannalta sekä kuinka luotettavana todistajan kertomusta voidaan pitää (HE 190/2002).

Korkeimman oikeuden tapauksessa KKO: 2013:68 on tutkittu sitä, onko KO tehnyt menettelyvirheen salliessaan todistajan todistaa puhelinkuulustelun avulla. KKO:n arvioissa on otettu huomioon lain esityöt, missä on todettu, että mahdollisuudet arvioida todistajan luotettavuutta puhelinkuulustelussa on lähes olemattomat. KKO linjaa, että uskottavuuden arvioinnin vaikeuden vuoksi todistajan puhelinkuulemista tulisi hyödyntää lähinnä tilanteissa, joissa ei olisi kysymys todistajan uskottavuudesta. Puhelinkuulustelu ei näin ollen sovellu tilanteisiin, missä todistajan uskottavuuden arvioinnista voi tulla kiistaa. (KKO: 2013:68.) Korkeimman oikeuden tapauksessa KKO: 2014:78 toteaa, että arvioitaessa puhelinkuulemisen soveliaisuutta tulee ottaa huomioon, ettei tapahtumien kulkua havainnollistavaa aineistoa pystytä hyödyntämään todistajan kuulemisessa (KKO: 2014:78).

Ala-Kortesmaa ja Välikoski ovat tutkimuksessaan "Käräjätuomareiden kuunteleusaaminen ja vuorovaikutuksen rakentuminen rikosoikeudenkäynnin etäkuulemistilanteissa - asian selvittämisen mahdollistaja oikeussalokokemuksen tuottaja" tutkineet kuulemistilannetta etäyhteyden välityksellä vuorovaikutteisuuden näkökulmasta. Tutkimuksessa todetaan, että etäyhteydellä todistaminen vaatii käräjätuomarilta enemmän kuulemisosaamista, keskittymistä ja erityisen tarkkaa taitoa tunnistaa vuorovaikutuksen hienovaraiset muutokset kuten esimerkiksi tunteista kertovat vihjeet. Etäyhteydellä kuulemisesta tehtyjen tutkimusten perusteella etäkuuleminen toimii hyvin oikeudenkäynneissä,

missä asianosaisilla on korkea koulutustaso ja missä käsitellään hallinnollisia asioita. (Ala-Kortesmaa & Välikoski 2023, 171–174.)

Ala-Kortesmaan ja Välikosken tutkimuksen tuloksissa etäyhteydellä kuulemisen ongelmassa korostui tekniset ongelmat, mitkä voivat aiheuttaa haasteita muun muassa vuorovaikutussuhteiden luomisessa, vastakuulustelussa sekä ilmeiden ja eleiden tulkinnassa. Vuorovaikutuksessa on koettu, että avoimen ilmapiirin luominen on haasteellisempaa ja käräjätuomarilta vaaditaan prosessinjohtollisesti enemmän. Vuorovaikutussuhteiden kannalta haastavana koettiin myös se, että etäkuulemistilanteessa tulee toisinaan heikentynyt sosiaalisen läsnäolon tunne. Etäkuultava on voitu kokea olevan oikeudenkäynnissä niin sanotusti erillinen osa, koska vuorovaikutteinen kommunikointi on vaikeampaa. Tutkimusten tuloksissa todettiin myös välittömyyden periaatteen toteutumisen haasteista, koska kuultavalle ei pysty näyttämään todistusaineistoa samalla tavalla. Etäkuulemisessa tekniset ongelmat kuten yhteyden pätkimisen koettiin jopa vaarantavan parhaan todistusaineiston ja parhaan todistelun periaatteen toteutumista, koska kuuluvuuden keskeytymisen takia on haasteellista saada yhtäjaksoista kertomusta kuultavalta. (Ala-Kortesmaa & Välikoski 2023, 177–181.)

Tutkimuksen tuloksissa todettiin kuitenkin, että etäyhteyksillä tapahtuva oikeussalivuorovaikutus luo positiivista kuvaa suomalaisesta oikeusjärjestelmästä instituutiona. Tuloksissa todetaan, että haasteista huolimatta etäyhteydellä kuulemista pidetään tärkeänä. Positiivisina tekijöinä nähtiin, että etäyhteydellä todistaminen voi lisätä asianomistajan turvallisuuden tunnetta, kun hän ei joudu kohdata vastaajaa. Tutkimuksen tuloksissa etäkuulemisen mahdollisuus nähtiin positiivisena myös kustannusten näkökulmasta, koska kuultavien ei tarvitse matkustaa niin pitkiä matkoja. (Ala-Kortesmaa & Välikoski 2023, 180.)

Etäkuulemisessa keskustelu usein painottuu kustannus- ja prosessitehokkuuteen (Hiilloskivi & Lilja 2022). Euroopan unionin uhridirektiivissä 2012/29/EU on säädetty vahvistamaan uhrin oikeuksia ja uhrien asianmukaista kohtelua oikeusprosessissa. Uhridirektiivin 4. luvussa säädetään uhrin suojelusta ja erityissuojelua tarvitsevan uhrin tunnistamisesta. Direktiivin 18. artiklassa säädetään uhrin ja hänen perheenjäseniensä oikeudesta suojeluun ja 19. artiklassa

säädetään uhrin oikeudesta välttää rikoksentekijän kohtaaminen. Uhridirektiivin ja edellä mainittujen artiklojen valossa etäkuulemista tulee tarkastella myös enemmän keinona suojella rikoksen uhria sekä mahdollisesti todistajia.

3.5 Etäyhteydellä todistamisen nykytila

Tällä hetkellä videoyhteyden tuomioistuimeen pystyy luomaan kahdella tavalla. Ensimmäinen keino on tuomioistuinien käytössä olevalla videoneuvottelulaitteisto ja -palvelu, mikä on koettu toimintavarmana ja tietoturvallisena. Palvelun kautta osapuolet eivät pysty kommunikoimaan erikseen kirjallisesti. Toinen keino videoyhteyden muodostaminen Skype for Business -viestintäsovelluksen kautta. Skype-palvelua on mahdollista käyttää käytännössä millä tahansa nykyaikaisella tietokoneella, tabletilla ja puhelimella. Palvelussa on videoyhteyden lisäksi mahdollista kommunikoida kirjallisesti sekä esittää sähköistä aineistoa. Skype-palvelun kautta tapahtuvan videoneuvottelun tietoturvasuus riippuu siitä, onko henkilö tuomioistuimen verkossa vai sen ulkopuolella. Puhelinkuulustelu voidaan toteuttaa puhelimitse tai puhelinkokouksena. (Oikeusministeriö 2023, 19–20.) Vuoden 2024 syyskuussa tuomioistuimissa on otettu käyttöön Valtorin videoneuvottelupalvelu VIPU. VIPU tulee korvaamaan Skype-palvelun, mutta lopullista aikataulua Skypen pois jättämiselle kokonaan ei ole vielä tiedossa. (Sippo 2024.)

Etäyhteyksien käytön määrästä ei ole saatavilla laajaa tilastointia. Alla olevasta kuvasta 4 on nähtävissä, miten tuomioistuinvirastosta saadun tiedon mukaan vuonna 2021 videoneuvottelulaitteita (Oikeusministeriö 2023, 22). Kuvasta on nähtävissä, että videoneuvotteluita on hyödynnetty paljon vuonna 2021, mutta tästä ei voi vetää vielä tarkempia johtopäätöksiä vaan tieto on suuntaa antavaa. Vuosi 2021 oli poikkeuksellinen koronavirusepidemian vuoksi, mikä on varmasti lisännyt etäyhteyksien käyttämistä.

- käräjäoikeudet 39 362 videoneuvottelua, yhteensä 41 695 tuntia
- hovioikeudet 4 661 videoneuvottelua, yhteensä 5 847 tuntia
- korkein oikeus 32 videoneuvottelua, yhteensä 16 tuntia

Kuva 4. Videoneuvottelulaitteiden hyödyntäminen tuomioistuimissa (Oikeusministeriö 2023)

Oikeusministeriö on julkaissut vuonna 2024 lausuntotiivistelmän: “Etäyhteyksien edistäminen yleisissä tuomioistuimissa”, missä eri tahoilta on pyydetty

lausuntoja liittyen Oikeusministeriön vuonna 2023 julkaistuun arviomuistioon “Etäyhteyden oikeudenkäynnissä”. Lausuntotiivistelmän johdannossa kerrotaan, että hallituksen tavoitteena on edistää digitalisaation ja tekoälyä täysimääräisesti. Johdannossa myös mainitaan, että Oikeusministeriön asettama työryhmä on asettanut oman Etäyhteydet oikeudenkäynnissä -hankeryhmän edistämään hallituksen tavoitteita.

Lausuntotiivistelmässä on tutkittu myös tuomareiden osallistumista oikeudenkäyntiin etäyhteydellä, mutta tässä opinnäytetyössä ei tutkita kyseistä aihetta. Lausuntotiivistelmässä lausuntoja ovat antaneet muun muassa yleisistä tuomioistuimista melkein kaikki tuomioistuimet, Oikeusrekisterikeskus, sisäministeriö sekä poliisihallitus. Lausuntoja on pyydetty esimerkiksi seuraavista aiheista: etäoikeudenkäynnin julkisuus, OK 17:52.1 asetettujen lisäedellytysten kumoaminen ja kuuleminen ilman näköyhteyttä. (Oikeusministeriö 2024, 7–8.)

Tällä hetkellä oikeudenkäymiskaaren 17. luvun 52. §:ssä säädetään yleisestä soveliaisuusharkinnasta sekä kuudesta nimenomaisesta lisäedellytyksistä, joista vähintään yhden tulee täytyä, jotta suullinen todistelu voidaan vastaanottaa etäyhteydellä. Laki on säädetty vuonna 2003, milloin korkealaatuinen videoneuvotteluteknologia ei ollut käytettävissä. Myös oikeuspsykologinen käsitys henkilötodistelun luotettavuusarvioinnista on kehittynyt. Nämä seikat huomioon ottaen ehdotetaan suullisen todistamisen vastaanottamisen edellytysten keventämistä. (Oikeusministeriö 2023, 72, 77.) Oikeusministeriön toteuttamassa lausuntotiivistelmässä kukaan lausuntoja antaneista tahoista ei ollut esitystä vastaan (Oikeusministeriö 2024, 29).

Oikeusministeriön vuoden 2023 arviomuistio ja vuoden 2024 lausuntotiivistelmä ovat edenneet hallituksen esitysvaiheeseen. Hallituksen esitys eduskunnalle etäyhteyksien käytön edistämistä oikeudenkäynneissä yleisissä tuomioistuimissa koskevaksi lainsäädännöksi on tämän opinnäytetyön kirjoitushetkellä vireillä oikeusministeriössä. Esityksessä käsitellään arviomuistiossa ja lausuntokierroksella nousseita asioita. HE 63/2024 on esitetty lainsäädännöllisiä muutoksia, joiden tavoitteena on edistää asianosaisten ja tuomareiden etäosallistumista ja etäyhteydellä todistamista. (HE 63/2024.)

4 TOIMEKSIANTAJA: KYMENLAAKSON KÄRÄJÄOIKEUS

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Kymenlaakson käräjäoikeus, jonka kanslia ja istuntotilat sijaitsevat Kouvolassa. Käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Kouvola, Hamina, Kotka, Miehikkälä ja Virolahti. Lisäksi Kymenlaakson käräjäoikeus on yksi Suomen yhdeksästä käräjäoikeudesta, jotka käsittelevät summaarisia velkomusasioita. Summaarisissa velkomusasioissa Kymenlaakson tuomiopiiriin kuuluvat kaikki Itä-Suomen hovioikeuspiirin kunnat. Käräjäoikeudessa käsitellään summaaristen asioiden lisäksi rikos-, riita- ja hakemusasioita. (Kymenlaakson käräjäoikeuden... 2023.)

Kymenlaakson käräjäoikeuden laamannina toimii Markku Almgrén. Vuonna 2023 käräjäoikeudessa oli 85 virkaa tai määräaikaista suhdetta, jotka jakautuivat seuraavalla tavalla: tuomareiden virkoja oli 15, haastemiesten virkoja 9, kansliahenkilökunnan virkoja 52, käräjänotaarien virkoja 8 ja 1 määräaikainen virkasuhde. Käräjäoikeudessa on ollut myös harjoittelijoita ja palkkatuella työllistettyjä henkilöitä. Vuoden 2023 budjetista 91 % meni henkilöstökuluihin. (Kymenlaakson käräjäoikeuden... 2023.) Budjetissa ei ole huomioitu käräjäoikeuden tilavuokria, koska tuomioistuinvirasto huolehtii vuokrien maksamisesta (Sonia 2024).

Kymenlaakson käräjäoikeus on ollut osana tuomioistuinlaitoksen AIPA-hanketta. AIPA-asianhallintajärjestelmä on otettu jo aiemmin käyttöön muun muassa hakemusasioissa, kuten avioerohakemuksissa. (Tuomioistuinvirasto 2024.) Vuoden 2024 toukokuussa AIPA-järjestelmä on otettu käyttöön myös rikosasioissa. Hallintoasiat käsitellään sähköisesti HILDA-asianhallintajärjestelmässä (Kymenlaakson käräjäoikeuden... 2023).

Suoritin kesällä 2024 syventävää työharjoittelua Kymenlaakson käräjäoikeudessa. Kesän työharjoittelussa työskentelin rikosasioiden parissa ja olin mukana seuraamassa istuntokäsittelyitä. Rikosoikeudenkäyntien pääkäsittelyissä pääsin konkreettisesti havainnoimaan etäyhteydellä todistamista sekä sitä, mitä toimia etäyhteydellä todistaminen käräjäoikeudelta edellyttää. Tekemieni havaintojen kautta ja asiasta keskustellessani juridiikan opettajan kanssa päädyin käsittelemään aihetta opinnäytetyössäni.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tutkimusotteeksi on valikoitunut laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusote. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä ja hakemaan tyypillisesti vastausta kysymykseen: ”Mistä ilmiössä on kyse?”. Tutkimuksessa ei ole tarkoitus määrällisen tutkimuksen tavoin yleistää, vaan tarkoituksena on luoda syvempää ymmärrystä käsiteltävästä ilmiöstä teorioiden ja tutkimusten kautta. (Kananen 2014, 16.)

Laadullinen tutkimus on käsitteenä laaja. Laadulliseksi tutkimukseksi laskeaan mikä tahansa tutkimus, jonka avulla pyritään ”löydöksiin” ilman tilastollisia menetelmiä ja muita määrällisiä keinoja. Tutkimuksen aineiston analyysivaihe on syklinen prosessi. Pääsääntöisesti laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan prosesseja, joiden tutkimiseen ei pysty käyttämään määrällisiä menetelmiä. (Kananen 2014, 18–19.) Opinnäytetyössäni on tarkoituksena pyrkiä ymmärtämään rikos- ja todistamisprosessia syvällisemmin erityisesti etäyhteydellä todistamisen näkökulmasta. Oikeustiede on tieteenalana sellainen, jota ei pysty kunnolla tilastollisesti analysoimaan, vaan oikeustieteessä pääpaino on oikeudellisen aineiston systematisoinnissa ja tutkimisessa.

Tutkimuksessa tutkimusongelmana on, että etäyhteydellä todistamista ei pystytä täysimääräisesti hyödyntämään, koska on epävarmaa, milloin tämä on sallittua. Tätä ongelmaa tarkastellaan kahden eri tutkimuskysymyksen kautta. Tutkimuksen päätutkimuskysymys on: ”Mikä on pääperiaate ja käytäntö todistajan kuulemisessa käräjäoikeuden istunnossa?”. Kysymys luo perustan tutkitavan ilmiön ymmärtämiselle. Tutkimuksen alatutkimuskysymys on: ”Milloin puhelinkuulemista tai yksityistä yhteyttä voidaan käyttää?”.

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimukseni aineistonkeruumenetelminä ovat primäärisenä kyselyt ja sekundäärisenä dokumentit (Kananen 2014, 64). Kysely on tyypillisesti keino kerätä määrällisessä tutkimuksessa aineistoa. Kyselylomaketutkimuksessa vastaaja itse lukee kirjalliset kysymykset ja vastaa kirjallisesti annettuihin kysymyksiin. Tämä aineistonkeruumenetelmä soveltuu hyvin tilanteisiin, missä esimerkiksi tutkimuskohteena olevat ovat hajanainen ja suuri joukko. (Vilka 2021, luku 4: Määrällinen tutkimusmenetelmä käytännössä.)

Omassa tutkimuksessani kysely on lähtökohtaisesti laadullinen aineistonkeruumenetelmä, koska kyselyn kysymykset ovat avoimia ja hakevat vastauksia ilmiöön. Aineistoa on analysoitu laadullisen tutkimuksen keinoin. Pieni osa tutkimuksen tuloksista on esitetty taulukossa lukujen muodossa. Tuloksia ei kuitenkaan analysoida määrällisin keinoin ja lukuina esitetyt tulokset ovat ainoastaan laadullisten tulkintojen tukena.

Opinnäytetyön tutkimuksellisessa osioissa on hyödynnetty sekundäärisiä lähteitä, eli kirjallista aineistoa. Tutkimuksen toteutuksessa on hyödynnetty Oikeusministeriön tuottamia dokumentteja etäyhteydellä todistamisesta. Dokumenttien hyödyntämiseen liittyy tutkimuksen luotettavuuden kannalta haasteita, joista suurin on dokumenttien objektiivisuus. Dokumentteja käytettäessä tulee niihin suhtautua kriittisesti ja pyrittävä varmistamaan asiat käyttäen apuna muita lähteitä. (Kananen 2014, 90–91.) Tämän tutkimuksen dokumentit ovat olleet tiedonlähde etäyhteydellä todistamisen nykytilasta sekä siitä, mitä muutoksia etäyhteydellä todistamiseen voi tapahtua tulevaisuudessa. Kyseiset dokumentit ovat Oikeusministeriön tuottamia, joten niitä voidaan pitää luotettavan tietolähteenä. Olen arvioinut dokumentteja tästä huolimatta kriittisessä valossa ottaen huomioon sen, että Oikeusministeriön toimintaa ohjaa istuva hallitus ja heidän agendansa.

Tutkimuksen aineiston analysoinnissa on hyödynnetty seuraavia menetelmiä: teemoittelua, koodausta ja luokittelua. Teemoittelussa tutkimusaineistosta pyritään hahmottamaan keskeisiä aihepiirejä eli teemoja (Hakala 2024, luku: Teemoittelu). Koodauksella pyritään aineiston tiivistämiseen, minkä avulla tutkija pyrkii löytämään aineistosta ulottuvuuksia ja käsitteellisiä kerroksia. Olen toteuttanut itse koodauksen ja luokittelun aineistolähtöisesti ja hyödyntänyt aineistosta nousseita ilmaisuja. Luokittelu tapahtuu koodauksen jälkeen ja siinä samaa tarkoittavat käsitteet yhdistetään yhden käsitteen alle. (Kananen 2014, 104, 113.)

Työn teoriaosuus on toteutettu kirjallisuuskatsauksena. Opinnäytetöiden teoreettinen viitekehys on usein sisällöltään ja luonteeltaan kuvaileva. Sitä voidaan kuvailla lähteiden kokoamisprosessiksi, jossa lähteet ovat usein monitie-

teisiä ja tekstilajeiltaan vaihtelevia. Kirjallisuuskatsauksen kautta pyritään luomaan niin sanottu silta oman tutkimuksen ja aiempien aihetta käsittelevien tutkimuksien välille. (Vilka 2023, 125.)

5.2 Aineistonhankinta

Opinnäytetyön aineistossa ei ole käsitelty henkilötietoja eikä salassa pidettävää aineistoa. Tutkimuksen pääaineisto on Webropolin kautta toteutettu kysely, jossa kaikki kyselyn vastaukset on kerätty anonymisti. Kysely on toteutettu anonymisti, koska kaikki henkilötiedoiksi luokiteltava informaatio on tutkimuksen kannalta epäolennaista. Tietosuojailmoituksen tekemiselle ei ole näin ollen muodostunut edellytyksiä.

Tietosuoja on tutkimuksessa huomioitu myös siinä, miten aineistoa käsitellään. Kysely on toteutettu yleisesti tiedeyhteisöissä käytetyllä Webropol-sovelluksella, joka on sitoutunut noudattamaan EU:n tietosuoja-asetuksen mukaisia tietosuoja- ja henkilötietojen käsittelysääntöjä (Tietosuojaseloste 2024). Aineiston käsittelyssä on hyödynnetty myös Office 365 -sovelluksia, kuten Wordia ja Exceliä, jotka molemmat ovat tietosuojan kannalta turvallisia. Kyselyn tulokset ovat olleet Webropolin lisäksi tallennettuna omalla tietokoneellani "Opinnäytetyö"-kansiossa. Ulkopuolisilla henkilöillä ei ole ollut pääsyä tutkimuksen aineistoon.

5.2.1 Kyselyn laatiminen

Kyselyn laatimisen pohjalla ovat olleet seuraavat kaksi Oikeusministeriön laatimaa dokumenttia: "Etäyhteydet oikeudenkäynnissä: Arviomuistio", joka on julkaistu vuonna 2023 osana Oikeusministeriön julkaisuja sekä "Etäyhteyksien käytön edistäminen yleisissä tuomioistuimissa: Lausuntotiivistelmä.", joka on julkaistu vuonna 2024 Oikeusministeriön julkaisuja. Molemmat dokumentit ovat julkisesti vapaasti saatavilla Julkaisuarkisto Valtossa. Kyselyn laatimisen taustalla on ollut myös oikeudenkäymiskaaren 17. luvun 52. §, jossa säädetään etäyhteydellä todistamisen lisäedellytyksistä.

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat rikosasioiden parissa työskentelevät käräjäoikeuden tuomarit. Kyselyssä on yhteensä seitsemän kysymystä. Suurin osa kysymyksistä on avoimia ja muutamassa kysymyksessä on valmis vaihtoehto,

joka tulee valita. Vaihtoehtokysymyksillä on selvitetty, mistä käräjäoikeudesta vastaaja on, työskenteleekö henkilö varmasti rikosasioiden parissa sekä kannattaako henkilö OK 17:52 lisäedellytysten poistamista.

Kyselyn vastausaika on ollut 18.10.–30.10.2024 ja se on lähetetty kaikkiin Suomen käräjäoikeuksiin. Kyselyn informatiivisessa saateviestissä on huomioitu tutkimusetiikka. Saateviestissä on selkeästi ilmaistu: tutkimuksen tekijä, tutkimuksen tarkoitus sekä miten kyselyn tuloksia tullaan hyödyntämään. Saateviestissä on myös kysytty, tarvitseeko kyselyn toteuttaminen tutkimuslupaa. Yhdessäkään käräjäoikeudessa ei ollut tarvetta tutkimusluvalle kyselyn toteuttamiseksi. Kyselyyn vastaaminen on ollut täysin vapaaehtoista ja saateviestissä on kielletty vastaajia kertomasta itsestään henkilötietoja. Saateviestissä on myös selkeästi ilmaistu, että vastauksia halutaan nimenomaisesti rikosasioiden parissa työskenteleviltä tuomareilta.

5.2.2 Kyselyn analysointi

Kyselyn analysoinnissa on pyritty ensimmäisenä hahmottamaan aineistossa esiintyvät teemat. Tämän jälkeen jokaisen avoimen kysymyksen analysoinnissa on hyödynnetty koodausta ja luokittelua. Kysymyksissä 3 ja 4 on värikoodattu vastauksia niin, että vastaus on korostettu jollain seuraavista väreistä: vihreä, keltainen ja punainen. Kysymyksessä kolme vihreä väri kertoo positiivisesta, keltainen väri epäilevästä ja punainen väri negatiivisesta suhtautumisesta etäyhteydellä todistamiseen. Kysymyksen neljä vastauksissa vihreä väri kertoo lisäedellytysten kannattamisesta, keltainen väri neutraalista suhtautumisesta ja punainen väri lisäedellytysten vastustamisesta. Kysymyksissä 6 ja 7 on vastauksien pääkohtia lihavoitu ennen koodausta ja luokittelua.

Kysymysten vastausten koodaamisessa on tiivistetty vastauksia poimimalla vastausten avainsanat. Luokitteluvaiheessa jokaisen avoimen kysymyksen kohdalla on luotu kolme tai useampi luokka, mihin on kerätty kaikki tähän luokkaan liittyvät avainsanat. Esimerkiksi kysymyksessä 7 avainsanat on jaettu seuraavien luokkien mukaan: luotettavuus, prosessuaaliset tekijät, toiminnalliset tekijät ja tietoturva. Koodaaminen ja luokittelu on helpottanut syvemmän käsityksen luomista sekä hahmottamaan, toistuuko joku tietty asia useammassa vastauksessa.

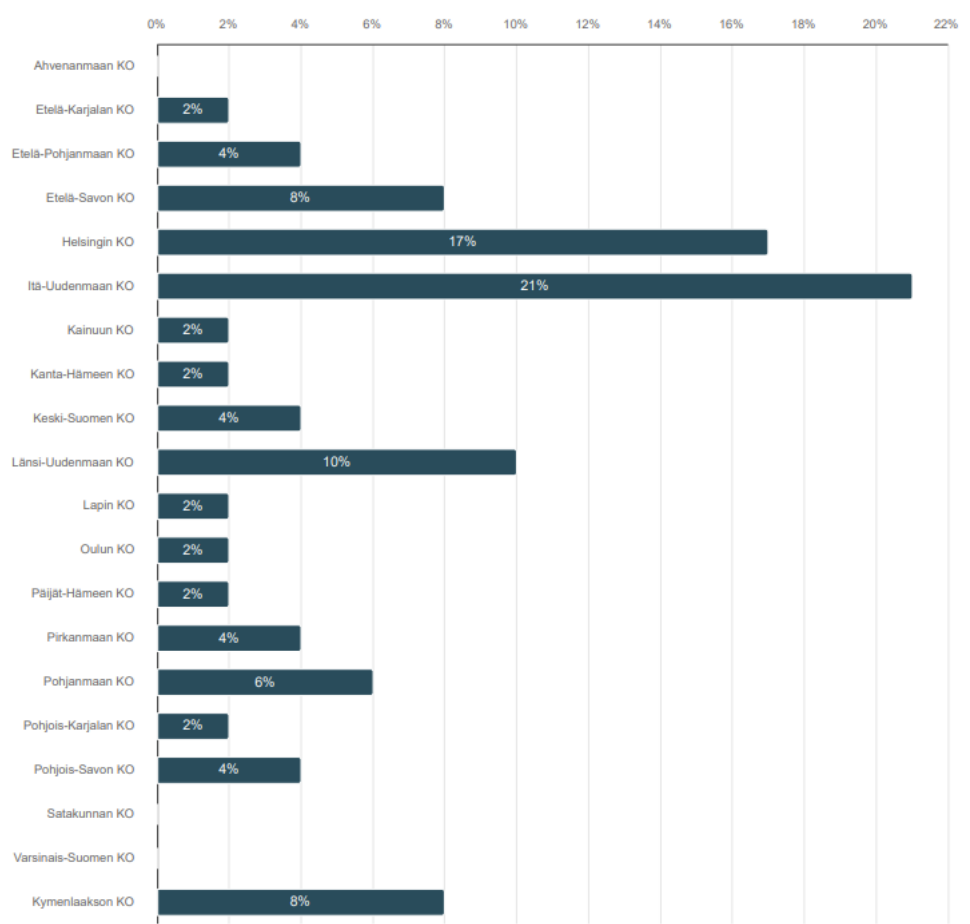
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään lähtökohtaisesti yksitellen jokaisen kysymyksen vastaukset. Muutama kysymys tullaan käsittelemään yhdessä, jotta tuloksien kerronta olisi selkeämpää. Kyselyyn on saatu vastauksia 49 niin, että melkein jokaisesta Suomen 20 kärjäoikeudesta on saatu vähintään yksi vastaus. Kyselyyn on kerätty vastauksia ainoastaan rikosasioita käsitteleviltä kärjäoikeuden tuomareilta. On epävarmaa, kuinka monta vastausta kyselyyn on ollut mahdollista saada. Kyselyistä huolimatta en ole saanut kaikilta kärjäoikeuksilta tietoa siitä, kuinka monta rikosasioita käsittelevää tuomaria heillä on.

Kysymykset 1 & 2

Kyselyn ensimmäinen kysymys oli: "Kärjäoikeus, missä työskentelet" ja vastausvaihtoehtona oli listattuna kaikki Suomen kärjäoikeudet. Vastausten avulla saadaan selvyys siitä, missä kärjäoikeudessa vastaaja työskentelee. Kyselyssä on ollut tarkoitus saada vastauksia koko Suomen alueelta. Alla olevassa taulukossa 1 on nähtävissä ensimmäisen kysymyksen vastaukset taulukkomuodossa. Kuvasta näkee, että kyselyyn vastasi melkein kaikki Suomen kärjäoikeudet. Eniten vastauksia tuli Etelä-Suomen alueen kärjäoikeuksista. Erityisesti Itä-Suomen KO:sta tuli paljon vastauksia. Kyselyyn ei tullut vastauksia seuraavista kärjäoikeuksista: Ahvenanmaan KO, Varsinais-Suomen KO ja Satakunnan KO.

Taulukko 1. Vastaukset kyselyn kysymykseen 1. (Valtakunnallinen kysely käräjäoikeuksille)

Opinnäytetyön aihe on rajattu käsittelemään rikosasioita, minkä vuoksi kyselyn toisella kysymyksellä on pyritty varmistamaan, että kaikki kyselyyn osallistuneet varmasti työskentelevät rikosasioiden parissa. Kyselyn toinen kysymys oli: “Työskenteletkö rikosasioiden parissa?”. Vastausvaihtoehtoina oli “Kyllä” ja “Ei”. Kaikki kyselyyn vastanneet vastasivat kysymykseen kyllä.

Kysymys 3

Kolmannen kysymyksen tueksi on esitetty viittaus Oikeusministeriön julkaisemaan lausuntotiivistelmään etäyhteyksien käytön edistämisestä tuomioistuimissa (Oikeusministeriö 2024). Kolmas kysymys oli: “Mitä ajatuksia etäyhteyksien käytön edistäminen sinussa herättää?”. Kysymys luo pohjan tuleville kysymyksille ja herättelee vastaajaa aihepiiriin.

Vastaajien suhtautumisia oli mahdollista jakaa kolmeen eri tyyppiin: positiivisiin, negatiivisiin ja epäileviin. Suurin osa vastaajista suhtautui positiivisesti

etäyhteydellä todistamiseen ja sen edistämiseen. Myönteisesti suhtautuneiden vastauksissa nähtiin, että etäyhteydellä todistaminen on nykypäivää ja edistää asianosaisten osallistumismahdollisuuksia. Osassa vastauksissa oli nähtävissä epäilevää suhtautumista etäyhteydellä todistamisen käytännön toteutukseen ja toimivuuteen. Kysymyksen vastauksissa esiintyi muutamia vastauksia, joissa suhtauduttiin negatiivisesti etäyhteydellä todistamiseen. Epäilevästi ja negatiivisesti suhtautuvissa vastauksissa koettiin vahvasti, että pääsääntönä tulee olla asianosaisten ja todistajien läsnäolo istuntosalissa.

Kysymykset 4 & 5

Kysymysten 4 ja 5 taustalla on Oikeusministeriön lausuntotiivistelmän ajatus siitä, että OK 17. luvun 52. §:ssä säädetyt lisäedellytykset etäyhteydellä todistamiseen tulisi kumota. Tällä hetkellä OK 17:52 mukaan tuomioistuimen harkinnan lisäksi, etäyhteyden hyödyntäminen todistamisessa edellyttää vähintään yhden pykälässä mainittujen lisäedellytysten täyttymistä. Alla olevassa kuvassa 5 on nähtävissä kuvakaappaus pykälästä ja etäyhteydellä todistamisen lisäedellytyksistä.

52 § (12.6.2015/732)

Todistelutarkoituksessa kuultavaa asianosaista sekä todistajaa ja asiantuntijaa voidaan kuulla pääkäsittelyssä hänen henkilökohtaisesti läsnä olematta käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa istuntoon osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään, jos tuomioistuin harkitsee tämän soveliaaksi ja jos:

- 1) kuultava ei sairauden tai muun syyn vuoksi voi saapua henkilökohtaisesti pääkäsittelyyn;
- 2) kuultavan henkilökohtaisesta saapumisesta pääkäsittelyyn aiheutuu todisteen merkitykseen verrattuna huomattavia kustannuksia tai huomattavaa haittaa;
- 3) kuultavan kertomuksen uskottavuutta voidaan luotettavasti arvioida ilman hänen henkilökohtaista läsnäoloaan pääkäsittelyssä;
- 4) menettely on tarpeen kuultavan taikka tällaiseen henkilöön 17 §:n 1 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevan henkilön suojaamiseksi henkeen tai terveyteen kohdistuvalta uhalta;
- 5) kuultava ei ole täyttänyt 15 vuotta tai hänen henkinen toimintansa on häiriintynyt; tai
- 6) rikosasiassa kuultava on muusta kuin 4 kohdassa tarkoitettusta syystä erityisen suojelun tarpeessa ottaen huomioon etenkin hänen henkilökohtaiset olosuhteensa ja rikoksen laatu.

Kuva 5. Oikeudenkäymiskaaren 17. luvun 52. § (Finlex)

Neljäs kysymys oli: "Mikä on sinun mielipiteesi lisäedellytyksistä?". Kysymyksen vastaukset oli mahdollista jakaa kolmeen eri kategoriaan sen perusteella,

miten lisäedellytyksiin suhtauduttiin. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että lisäedellytykset ovat hyvä asia ja ne tulisi säilyttää. Lisäedellytysten kannattajat perustelivat mielipidettään muun muassa seuraavilla seikoilla: lisäedellytykset ovat selkeät, auttavat tuomaria harkinnassa sekä palvelevat lainkäyttöä ja näytönharkintaa. Erityisesti OK 17:52.3 on nähty tarpeellisena ja toimivana edellytyksenä, kun harkitaan todistajan mahdollisuutta todistaa etäyhteyden välityksellä.

“Lisäedellytykset ovat niin laajat, että aina löytyy jokin peruste lisäedellytykselle niin, että todistelu voidaan toteuttaa etäyhteyden avulla. Ei siis aiheuta ongelmia.” - T1 (T=tuomari)

Vastauksissa oli nähtävissä suhteellisen neutraalia suhtautumista lisäedellytyksiin. Vastausten suhtautuminen ei ollut selvästi lisäedellytysten puolella tai vastaan. Useammassa vastauksessa todettiin, että lisäedellytykset eivät ole ollut esteenä etäyhteyden hyödyntämiselle. Muutamassa vastauksessa tulee esiin näkemys, ettei ole tarkoituksenmukaista tyhjentävästi luetteloida lakiin kaikkia edellytyksiä etäyhteydellä todistamiselle. Kahdessa vastauksessa kerrotaan todistajanpsykologiasta ja siitä, miten on epäselvää, kuinka etäyhteydellä todistaminen tosiasiallisesti vaikuttaa kertomuksen luotettavuuteen.

Tulosten joukossa oli vastauksia, joissa selkeästi oltiin lisäedellytyksiä vastaan ja kannatettiin oikeusministeriön ajatusta edellytysten poistamisesta. Poistamisen kannalla olevissa kommentteissa nousee vahvasti esille mielipide siitä, että lisäedellytykset ovat tarpeettomia ja enemmänkin muodollisuus. Yhdessä kommentissa nousee esille se, että lisäedellytykset voivat aiheuttaa turhaa perusteluiden tarvetta käräjäoikeuden sisällä selvissä tapauksissa.

“Näkisin, että etäyhteyksien käytössä tälläkin hetkellä on keskeisintä se, pitääkö tuomioistuin sitä soveliaana juuri kyseisessä jutussa, missä arvioinnissa tulee huomioida mm. pykälässä mainitut lisäedellytykset. Niinpä lisäedellytysten poistaminen ja etäyhteyksien käytön sitominen kokonaisharkintaan olisi perusteltua.” - T2

“Lisäedellytysten tosiasiallinen arviointi on jäänyt melko pitkälti kuolleeksi kirjaimeksi ja etäyhteyksiä käytetään laajasti pohdintaa

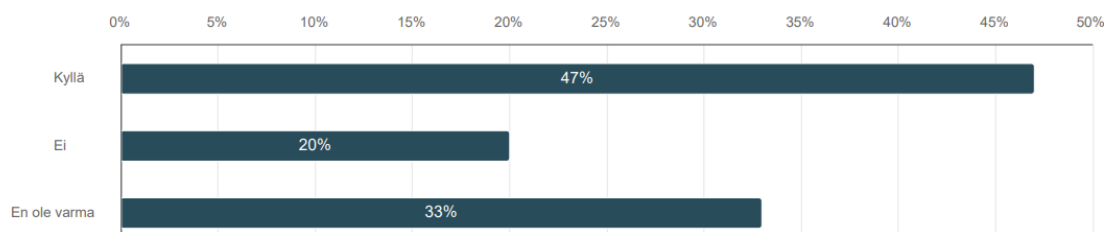
tekemättä silloin, kun ne soveltuvat asiaan muutoin. Lisäedellytykset ovat tähän nähden vanhentuneet ja pitkälti tarpeettomat.” - T3

Alla olevassa taulukossa 2 on nähtävissä kyselyn kysymys 5 ja sen tulokset. Viidennessä kysymyksessä suoraan kysyttiin: “Pitäisikö mielestäsi OK 17:52 säädetyt etäyhteydellä todistamisen lisäedellytykset poistaa?”. Kysymyksen vastauksissa 47 % kannatti edellytysten poistamista, 20 % oli edellytysten poistamista vastaan ja 33 % ei ollut varma mielipiteestään. Kysymyksen vastaukset mukailevat neljännen kysymyksen vastauksia siitä, miten käräjätuomarit suhtautuvat lisäedellytysten poistamiseen.

Taulukko 2. Vastaukset kysymykseen 5. (Valtakunnallinen kysely käräjäoikeudet)

Pitäisikö mielestäsi OK 17:52 säädetyt etäyhteydellä todistamisen lisäedellytykset poistaa?

Vastaajien määrä: 49

Kysymys 6

Kyselyn kuudes kysymys oli: “Mitkä ovat mielestäsi etäyhteydellä todistamisen hyödyt?”. Vastauksissa esiintyvät hyödyt on mahdollista jakaa kolmeen eri luokkaan: prosessuaalisiin tekijöihin, resursseihin ja todisteluun. Eniten vastauksissa toistui resursseihin liittyviä hyötyjä: kustannusten ja ajan säästö sekä käsittelyaikojen mahdollinen lyhentyminen. Kustannusten säästö tulee todistelukulujen pienentymisestä, mihin vaikuttaa muun muassa matkakustannukset. Käsittelyaikojen lyhentyminen liittyy vahvasti prosessuaalisiin hyötyihin, erityisesti istunnon toteutumiseen. Useammassa vastauksessa todetaan, että etäyhteydellä todistaminen säästää erityisesti todistajien aikaa.

Prosessuaalisina hyötyinä vastauksissa esiintyi seuraavat seikat: joustavuus, istunnon toteutuminen ja oikeusturvan saatavuuden parantuminen. Vastauksissa todetaan etäyhteydellä todistaminen lisäävän tilannesidonnaista joustavuutta, kun esimerkiksi toisella paikkakunnalla asuva todistaja pystyy todistamaan oman paikkakuntansa käräjäoikeudesta käsin. Yhdessä vastauksessa

sanotaan, että etäyhteydellä todistaminen edistää oikeusturvan saatavuutta, koska etäisyydet eivät tällöin ole estämässä sitä. Useammassa vastauksessa toistuu, että etäyhteydellä todistaminen edistää istuntojen toteutumista. Tilanteissa, missä istuntokäsittely olisi muutoin peruttu, etäyhteydellä osallistuminen on voinut istunnon toteutumisen.

“Turhia matkakuluja ei synny ja oikeudenkäyntiin osallistuminen helpottuu. Kun matka-aika vähenee, oikeudenkäyntien aiheuttama ajanhukka myös vähenee. Etäyhteyksiä voidaan hyödyntää soveltuvin osin myös, jos asianosaiset eivät syystä tai toisesta voi olla samassa tilassa keskenään. Istuntoja saadaan toteutettua myös silloin, kun joku Vastaukset olisi lievästi sairastunut ja samalla koko salin ihmisiä ei tarvitse tartuttaa. Etäyhteyksien käyttö hyvin monissa erilaisissa tilanteissa sujuvoittaa oikeudenkäyntejä, voi lyhentää käsittelyaikoja ja tarjoaa erilaisia mahdollisia kuulemiseen ja osallistumiseen.” - T4

Vastauksissa ilmeneviä todisteluun liittyviä seikkoja ovat: vaivattomuus, helppous ja pelkäävät henkilöt. Useassa vastauksessa todetaan, että etäyhteydellä todistaminen on usein todistajalle helpompaa ja vaivattomampaa. Etäyhteydellä todistaessa ei henkilöiden tarvitse odottaa vuoroaan konkreettisesti käräjäoikeuden odotustiloissa. Useassa vastauksessa mainitaan etäyhteyden hyödyt pelkäävien todistajien ja asianomistajien näkökulmasta. Etäyhteyden avulla pelkäävät henkilöt eivät joudu olemaan vastaajan kanssa samassa tilassa osallistuessaan jutun käsittelyyn. Yhdessä vastauksessa hyödyksi todetaan todistajan kertomuksen luotettavuuden parantuminen.

“Kustannushyöty ja ajan säästäminen. Tutkimustiedon valossa näyttäisi siltä, että myös todistajien kertomuksen luotettavuuden arviointi paranee kun ovat etäyhteydellä. Myös todistajien kyky kertoa tapahtumista voi olla parempi etäyhteydellä todistettaessa, sillä stressi, pelko, jännitys ym. seikat vaikuttavat siihen, miten todistaja osaa kertoa tilanteessa salissa.” - T5

Kysymys 7

Kyselyn seitsemännes kysymys oli: "Mitkä ovat mielestäsi etäyhteydellä todistamisen haasteet?". Vastauksissa esiintyvät haasteet oli mahdollista jakaa neljään eri luokkaan: luotettavuus, prosessuaaliset tekijät, toiminnalliset tekijät ja tietoturva. Luotettavuuden osalta vastauksissa haasteiksi koettiin seuraavat seikat: uskottavuuden arviointi, sanaton viestintä, tunnistaminen ja vaikuttaminen. Useammassa vastauksessa todettiin haasteeksi todistajan kertomuksen uskottavuuden arviointi. Etäyhteydellä todistaessa moni tuomari kokee, että sanatonta viestintää eli muun muassa ilmeitä ja eleitä on vaikeampaa tulkita. Kahdessa vastauksessa kerrottiin, että todistajan tunnistaminen ei onnistu kunnolla. Useammassa vastauksessa todettiin, että etäyhteydellä todistavan kohdalla on riski ulkopuolisen vaikuttamisesta.

"Etäyhteydellä todistamisen pitäisi tapahtua vain toisen tuomioistuimen tiloista, jotta voidaan mahdollisimman hyvin varmistaa yhteyksien toimiminen ja se, ettei esim. joku kolmas henkilö ole kamerasen ulkopuolella kuulemista seuraamassa. Yhteydet eivät välillä toimi ja se aiheuttaa haasteita." - T6

Toiminnallisiin tekijöihin liittyvät haasteet toistuivat eniten vastauksissa. Tällaisia seikkoja ovat: tekniset ongelmat, yksityinen etäyhteys ja resurssit. Erityisesti tekniset ongelmat koetaan etäyhteydessä haasteena. Ongelmana nähdään toimimattomat laitteet ja yhteydet sekä huono kuuluvuus. Yhdessä vastauksessa kerrotaan, että todistajan osallistuessa oman yhteyden eli yksityisen yhteyden kautta videoyhteyden muodostamisessa voi esiintyä vaikeuksia. Resursseista todetaan, että etäyhteydellä todistamisesta aiheutuvat järjestelyt voivat lisätä kärjäsihteerien työmäärää. Useassa vastauksessa haasteena nähdään myös videoneuvotteluhuoneiden vähyys kärjäoikeuksissa.

Prosessuaalisissa tekijöissä seuraavat seikkoihin liittyvät haasteet nousivat esille: välittömyys, neuvottelu, prosessinjohto, todisteiden näyttäminen ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen. Välittömyyden tunteen katsotaan vähenevän tilanteissa, joissa todistaja osallistuu etäyhteydellä.

“Oikeudenkäynnin välittömyys ei välttämättä toteudu sen alkuperäisen tarkoituksen mukaisesti.” - T7

Muutamassa vastauksessa sanotaan neuvottelun olevan haaste, kun asianosainen osallistuu etäyhteydellä. Yhdessä vastauksessa todetaan etäyhteydellä todistamisen olevan jopa uhka oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen. Eniten prosessuaalisina haasteina kommentoissa esiintyi todisteiden näyttäminen molemmin puolin ja sekä prosessinjohtaminen.

“Esim. henkilövahinkojen todentaminen videon kautta hankalampaa kuin paikan päällä (kasvoarpi/kosmeettinen haitta)” - T8

“Etäyhteydellä kuulemisessa välitön kontakti ihmiseen puuttuu. Sanattoman viestinnän havainnointi on huomattavan paljon haastavampaa kuin kärjäsalissa. Prosessinjohtollisesti etäyhteydessä on erilaisia haasteita verrattuna kärjäsalissa olemiseen, mm. kun on ääni-/kuvaongelmia ja lisäksi puheenvuorojen hallinnointi on haasteellisempaa, kun joku osapuoli on etänä. Ajanhukka ym. ihmisillä vähenee huomattavasti, mutta se ei saa olla pääsyy etäyhteyden käyttöön.” - T9

Vastauksissa ilmenee, että tietoturvaan ja tietosuojaan liittyviä asioita nähdään haasteena. Haasteena on varmistua salassa pidettävien asioiden luottamuksellisuudesta, koska aina ei ole 100-prosenttista varmuutta siitä, ettei todistajan kanssa samassa tilassa ole ulkopuolisia. Yhdessä kommentissa mainitaan myös haaste todentaa, ettei etäyhteydellä oleva luvattomasti tallenna käsittelyä, mikä on tietoturvan ja tietosuojan näkökulmasta ongelmallista.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Etäyhteydellä todistaminen on nykypäivää. Oikeusministeriöllä ja kärjäoikeuksilla on selkeä halu edistää tätä todistamisen mahdollisuutta. Tällä hetkellä etäyhteydellä todistamisessa on vielä paljon haasteita, joista osa on merkittäviä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteuttamisen näkökulmasta. Erityisesti puhelinkuulemisissa on haasteellista tunnistaa todistaja ja huolehtia

siitä, että kukaan ulkopuolinen ei ole todistajaan vaikuttamassa tai kuulemassa salassa pidettävää tietoa. Kyselyn vastauksissa nousikin vahvasti mielipide siitä, että videoneuvotteluhuoneita tarvitaan lisää ja etäyhteydellä todistamisen tulisi tapahtua toisessa käräjäoikeudessa videoneuvotteluhuoneessa.

Etäyhteydellä todistamisessa nähdään paljon positiivisiakin puolia, mistä merkittävin on istuntojen toteutumisen edistäminen. Tällä hetkellä tuomioistuinten istunnoissa on pitkät käsittelyajat, mikä osaltaan heikentää esimerkiksi oikeusturvan toteutumista. Usean tuomarin mielipiteissä nousi esille se seikka, että henkilön todistaessa etäyhteydellä todistaminen varmemmin toteutuu eikä peruuntumisia tapahdu niin usein. Esimerkiksi todistajan ollessa hieman kipeä hän ei todennäköisesti voi tulla istuntokäsittelyyn, mutta voi mahdollista todistaa etäyhteyttä hyödyntäen.

Olemassa olevan tutkimustiedon valossa ei pystytä kunnolla sanomaan, miten etäyhteydellä todistaminen todellisuudessa vaikuttaa todistajan kertomuksen luotettavuuteen. Kyselyssä oli useampia vastauksia, missä kerrottiin, että todistajanpsykologian tutkimustiedon perusteella etäyhteys ei vaikuta kertomuksen luotettavuuteen. Minulla ei ole ollut itsellä pääsyä näihin tutkimuksiin, minkä takia en voi sen tarkemmin kommentoida näitä väitteitä. Tuomarin näkökulmasta etäyhteys aiheuttaa haasteita todistajan sanattoman viestinnän tulkinnassa, mikä osaltaan vaikeuttaa todistajan luotettavuusarviointia. Tutkimuksen teoriaosuudessa ilmeni, että todistajan kertomukset eivät lähtökohtaisesti ole luotettavin tiedonlähde, kun rikokselle haetaan todisteita. Todistajan kertomuksen epäluotettavuutta voi lisätä todella moni tekijä, kuten valemistot ja ihmisen heikko kyky muistaa yksityiskohtia (Väisänen & Korkman 2014, 730–731).

Opinnäytetyön tutkimusongelmana oli: "Etäyhteyttä ei pystytä täysimittaisesti hyödyntämään, koska on epävarmaa, milloin tämä on sallittua." Tutkimuksen aineiston ja kyselyn perusteella tämä tutkimusongelma on väärin muotoiltu. Tutkimuksen valossa etäyhteyttä ei pystytä täysimittaisesti hyödyntämään, mutta tämä johtuu muista tekijöistä, kuin epävarmuudesta milloin etäyhteyttä voidaan käyttää. Kyselyn vastauksissa ilmeni, että tuomarit pystyvät hyvin nykyisen lainsäädännön puitteissa hyödyntämään etäyhteyttä. Tulosten perusteella erityisesti tekniset ongelmat vaikeuttavat etäyhteydellä todistamista

sekä todistajan lausuntojen laatua. Kyselyssä ilmeni myös tuomareiden vahva mielipide siitä, että todistajan läsnäolo istuntokäsittelyssä tulee olla jatkossakin pääsääntö.

Oikeusministeriössä on tutkittu etäyhteydellä todistamista oikeudenkäynnissä, minkä tulokset on nähtävissä vuonna 2023 julkaistussa arviomuistiossa. Tämä arviomuistio on käynyt lausuntokierroksella, missä tuomioistuimista ja muista sidosryhmistä on pyydetty lausuntoja arviomuistiossa käsiteltäviin aiheisiin. Yksi lausuntotiivistelmän ehdotus oli, että OK 17:52 etäyhteydellä todistamisen lisäedellytykset poistettaisiin. Kyselyssäni halusin tutkia yksittäisten käräjätuomareiden mielipiteitä lisäedellytyksistä ja selvittää kannattavatko tuomarit lisäedellytysten poistamista. Kyselyn kysymyksissä 4 ja 5 tuomareilla oli mahdollisuus kertoa mielipiteensä edellä mainituista seikoista.

Tuloksista on nähtävissä, että lisäedellytykset jakavat hyvinkin paljon mielipiteitä tuomareiden keskuudessa. Osa kokee lisäedellytykset hyvänä niin sanottuna ohjenuorana, kun etäyhteydellä todistamista harkitaan käytettäväksi. Moni on kuitenkin lisäedellytyksiä vastaan ja kokee ne turhina, koska ilmankin niitä kokonaisharkinta on tärkeintä. OK 17. luvun 52. pykälästä 3. momentti koettiin tärkeimpänä harkinnan kannalta, koska se antaa tuomioistuimella mahdollisuuden evätä etäyhteydellä todistaminen. OK 17:52.3 säädetään lisäedellytyksenä etäyhteydellä todistamiselle, että "kuultavan kertomuksen uskottavuutta voidaan luotettavasti arvioida ilman hänen henkilökohtaista läsnäoloaan pääkäsittelyssä". Vastauksissa, missä tuomari muuten oli lisäedellytysten poistamisen kannalla, pykälän 3 momentti koettiin säilyttämisen arvoisena.

Tutkimuksen muut tulokset tukevat myös OK 17:52.3 säilyttämistä. Kyselyn tuloksissa ilmenee selkeästi, että etäyhteydellä todistaminen ei sovellu kaikkiin tilanteisiin. Useampi tuomari kokee, että yksinkertaisemmissa ja pienemmissä jutuissa etäyhteydellä todistaminen mahdollistaa riittävän näytön antamisen. Mitä monimutkaisempi ja laajempi tapaus on kyseessä, sitä huonommin etäyhteys soveltuu todistamiseen. Tuomareiden vastauksissa etäyhteyden haasteena koetaan todisteiden näyttäminen kuultavalle sekä kuultavan oma demonstraatio tai henkilövahinkojen todistaminen. Tämä puoltaa mielipidettä siitä, ettei etäyhteydellä todistaminen sovellu kaikkiin tilanteisiin. Esimerkiksi

todistajan todistaessa vastaajan liikkeistä tapahtumahetkellä ei etäyhteys mahdollista parhaan mahdollisen todisteen saamista.

Tuomioistuimen harkitessa etäyhteyden soveltumista todistamiseen tulee tuomarin ottaa huomioon paljon todistusoikeudellisia periaatteita. Periaatteista parhaan todistusaineiston periaate ja halvimman todisteen periaate voivat tulla mietittäväksi kokonaisharkintaa tehdessä. Etäyhteydellä todistaminen tutkimusten tulosten perusteella vähentää todistamisesta aiheutuvia kustannuksia, mikä puoltaa etäyhteydellä todistamista. Toisaalta aiemmin mainittu esimerkki tilanne kuvastaa sitä, että aina etäyhteydellä todistaminen ei mahdollista parhaan todistusaineiston saamista. Tälläkin hetkellä lainsäädännössä korostetaan tuomarin kokonaisharkintaa. Kyselyn vastausten perusteella moni tuomari on selkeästi harjaantunut harkintaan ja eri arvojen ja periaatteiden punnintaan.

Tämän opinnäytetyön tutkimusten perusteella ajatusta siitä, että lisäedellytykset poistettaisiin kokonaan, tulisi harkita uudestaan. Selvästi yleinen mielipide on, että lisäedellytykset sisältävää pykälää tulisi uudistaa. Poistamisen sijaan monen tuomarin mielipide on, että lisäedellytyksiä tulisi tiivistää eikä tyhjentävää luetteloa tarvita. Tulosten perusteella OK 17:52.3 olisi hyvä säilyttää nykyisellään.

Tutkimuksen päätutkimuskysymys on ollut: ”Mikä on pääperiaate ja käytäntö todistajan kuulemisessa käräjäoikeuden istunnossa?”. Pääperiaate ja käytäntö on parhaiten selvinnyt työn teorian kautta. Oikeudellinen kirjallisuus kertoo hyvin tuomioistuimissa vallitsevista käytänteistä todistajan kuulemisessa. Eniten todistajan kuulemisesta määrää oikeudenkäymiskaaren 17. luku, missä säädetään tarkemmin todistelusta. Laki ei itsessään anna tyhjentävää vastausta siitä, mitkä kaikki tekijät vaikuttavat todistajan kuulemiseen. Myös monet todistusoikeudelliset periaatteet ohjaavat kuulemistilannetta.

Tärkeitä todistusoikeudellisia periaatteita ovat muun muassa vapaan todistelun periaate, todistelun suullisuus ja välittömyys sekä parhaimman todistusaineiston periaate. Todistelun välittömyys luo vaatimuksen, että todisteet esitetään suoraan tuomioistuimelle. Nykyään välittömyyden katsotaan toteutuvan fyysisen läsnäolon lisäksi myös reaaliaikaisella videoneuvottelulla. (Helenius &

Linna 2024, 508–512.) Kyselyssä osa tuomareista kuitenkin kokee, että välitömyyden tunne heikentyy etäyhteydellä todistaessa. Todistamisen pääsääntönä pidetään henkilön fyysistä läsnäoloa istuntokäsittelyssä. Tämä mahdollistaa parhaiten todistajan pääkuulustelun ja vastakuulustelun, koska tutkimusten valossa vuorovaikutteisuus kärsii etäyhteyden välityksellä tapahtuvassa kuulemisessa.

Tutkimuksen alatutkimuskysymys on ollut: ”Milloin puhelinkuulemista tai yksityistä yhteyttä voidaan käyttää?”. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella puhelinkuuleminen soveltuu ainoastaan yksinkertaisiin tilanteisiin, missä luotettavuusarviointi ei ole merkittävässä roolissa. KKO:n ratkaisujen perusteella puhelinkuulemista ei tule käyttää monimutkaisissa tapauksissa. Suorittamani tutkimuksen perusteella tuomarit myös kokevat, että puhelinkuulemiseen liittyy paljon haasteita. Videoyhteydellä todistaessa sanattoman viestinnän tulkinta on haasteellista, mutta puhelinkuulemisessa sanaton viestintä jää melkein päkokonaan pois. On tilanteita, missä istunto voidaan joutua perumaan todistajan esteellisyyden vuoksi. Jos puhelinkuulemisen mahdollistamisella voidaan istunto toteuttaa, tulee tämä huomioida kokonaisharkintaa tehdessä.

Tutkimuksen tuloksissa ei löytynyt selkeätä vastausta sille, milloin yksityistä yhteyttä voidaan hyödyntää etäkuulemisessa. Kyselyn vastauksissa on tullut ilmi, että yksityinen yhteys voi aiheuttaa teknisiä ongelmia eikä henkilö ole pystynyt omien laitteiden kautta osallistumaan istuntoon. Tämä on kuitenkin vältettävissä sillä, että yhteyttä testataan ennen istuntokäsittelyä kuultavan henkilön kanssa. Yksityinen yhteys voi edistää istuntojen toteutumista sekä vähentää todistajille syntyvää haittaa. Videoyhteyden avulla tuomarin on helpompaa yrittää seurata, kohdistuuko kuultavaan ulkopuolisen vaikuttamista. Tulosten perusteella moni tuomari kokee, että etäyhteydellä todistaminen tulisi tapahtua toisen käräjäoikeuden tiloissa videoneuvotteluhuoneessa.

Kyselyn vastauksissa Etelä-Suomen käräjäoikeudet olivat hyvin vahvasti edustettuna. Olisin itse kaivannut vastauksia Lapin käräjäoikeudesta, koska Lapissa välimatkat ovat pisimpiä. Lapin käräjäoikeuden tuomarit olisivat saattaneet kertoa positiivisempia mielipiteitä yksityisen yhteyden kautta todistamisesta, koska Lapissa ihmiset voivat joutua kulkemaan muuten hyvinkin pitkän matkan käräjäoikeuteen.

Tämä on kuitenkin omaa spekulatiotani, koska en ole saanut väitettäni tukevia vastauksia tai tuloksia. Lähetin kyselyn vastausaikana yhden muistutuksen kyselyyn vastaamisesta ja tämä oli kaikille käräjäoikeuksille sama. Olisin voinut lähettää Lapin käräjäoikeuteen tarkemman kuvauksen siitä, minkä takia kaipaam vastauksia kyselyyn. Halusin tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta pitää viestit samanlaisina kaikille käräjäoikeuksille välttääkseni tilanteen, missä oma saateviestini vaikuttaisi kyselyn tuloksiin. En antanut omien ennako-oletuksieni vaikuttaa tutkimuksen toteuttamiseen, koska tämä olisi voinut vääristää tutkimuksen tuloksia.

Kyselyn vastauksissa nousi esille jo kehitysehdotuksia. Videoneuvotteluhuoneita olisi tärkeää lisätä käräjäoikeuksissa. Yhdessä vastauksessa todettiin, että Pohjois- ja Itä-Suomessa on vähemmän videoneuvotteluhuoneita. Neuvotteluhuoneiden lisäämisessä tulee siis käyttää harkintaa siitä, mihin niitä kannattaa sijoittaa lisää. Myös henkilökunnan kouluttamisessa tulisi panostaa enemmän ohjeistuksiin ja käytäntöihin etäyhteydellä todistamisessa. On tärkeää, että kaikissa käräjäoikeuksissa olisi yhtenäiset käytännöt siitä, miten henkilöitä ohjeistetaan heidän tullessa todistamaan toiseen käräjäoikeuteen videoyhteyden päähän.

Tällä hetkellä tuomioistuimissa on käsillä suuria muutoksia esimerkiksi uuden AIPA-järjestelmän käyttöönotto. Tämä herättää huolta siitä, onko tuomioistuimissa riittävästi resursseja etäyhteyden käyttämisen edistämiseen. Muuttamassa vastauksessa nousi esille se, että etäyhteydellä todistaminen voi lisätä käräjäsihteerien työmäärää. Uusi AIPA-järjestelmä osaltaan tällä hetkellä vaatii enemmän työtunteja, joten ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista lisätä työmäärää entisestään tekemällä liian suuria etäyhteydellä todistamista lisääviä uudistuksia.

Työn tavoitteena oli tutkia todistajan kuulemista, milloin todistaminen voi tapahtua etäyhteydellä ja mikä etäyhteydellä todistamisen nykytila on. Oma näkemykseni on, että näitä asioita on onnistuttu tutkimaan kattavasti tässä opinäytetyössä. Kyselyn kohdalla jäin kuitenkin kaipaamaan vastauksia kaikista käräjäoikeuksista. Saadut vastaukset olivat kuitenkin laadultaan hyviä ja toivat tähän tutkimukseen paljon lisää informaatiota. Laajemmassa tutkimuksessa

mielipiteitä olisi voinut kysyä muiltakin sidosryhmiltä. Tässä tutkimuksessa keskityttiin kuitenkin vain todistamiseen rikosasioissa käräjäoikeuksissa. Tutkimuksesta jäi yleisesti kuva, että etäyhteydellä todistamista tulee tutkia lisää erityisesti todistajan luotettavuusarvioinnin näkökulmasta.

Tutkimuksen luotettavuusarviointi

Tämä opinnäytetyön tutkimusote on ollut kvalitatiivinen eli laadullinen, minkä vuoksi tutkimuksen luotettavuuttakin arvioidaan laadullisten kriteerien kautta. Tieteellisessä tutkimuksessa luotettavuutta arvioidaan kahden pääkäsitteen avulla: validiteetin ja reliabiliteetin. Validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa tutkitaan oikeita asioita. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten pysyvyyttä ja toistettavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuskriteereitä ovat: luotettavuus, siirrettävyys, riippuvuus, vahvistettavuus ja saturaatio. (Kananen 2015, 343, 352.)

Luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimustulokset ovat totuudenmukaisia. Tutkimuksen aineiston pohjalta muiden pitäisi päätyä samaan lopputulokseen, mikä luo vaatimuksen päättelypolun ristiriidattomuudesta. Luotettavuuden arvioinnin kannalta on tärkeää riittävän tarkka dokumentaatio. Tarkan dokumentaation ansiosta ulkopuoliset henkilöt pystyvät selvittämään, miten tiettyihin tuloksiin ja johtopäätöksiin on päädytty. (Kananen 2015, 353.)

Tutkimuksen siirrettävyyttä arvioidessa tulee ottaa huomioon, että laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistykseen vaan ilmiön syvällisempään ymmärtämiseen. Laadullisen tutkimuksen siirrettävyydessä itse siirtäminen on aina siirtäjän vastuulla. Tutkijan on mahdollista helpottaa oman tutkimuksensa siirrettävyyttä kuvailemalla tarkasti ilmiön lähtötilannetta ja oletuksia. Riippuvuuden saavuttaminen edellyttää, että tutkimustulokset ovat johdettu oikein tutkimuksen aineistosta. Tilanteessa, missä ulkopuoliset päätyvät samaan tulokseen, voidaan tutkijan tekemää tulkintaa pitää oikeana. (Kananen 2015, 353.)

Vahvistettavuudessa luotettavuus varmistetaan antamalla tutkimukseen osallistuneen henkilön lukea se aineisto ja tästä johdetut tulkinnot, jotka koskevat osallistunutta henkilöä. Informantti eli tutkimukseen osallistunut henkilö voi vahvistaa tutkijan tulkinnan ja tutkimustuloksen, mikä vahvistaa tutkimuksen

luotettavuutta. Tämä voi aiheuttaa haasteita, jos informantti ja tutkija päätyvät tulkinnassa eri linjoille. Haastavimmissa tapauksissa tämä voi lopulta johtaa siihen, että informantti kieltää tietojen julkistamisen. Vahvistettavuutta voidaan hakea myös aineistotriangulaation kautta. Aineistotriangulaatiossa tutkimuksen väitteille tai tulkinnoille ilmiöstä haetaan vahvistusta keräämällä todistusaineistoa eri lähteistä. Mitä enemmän todistusaineistoa, sitä pitävämpi tutkijan tulkinta on. (Kananen 2015, 354.)

Saturaation eli kylläntymisen saavuttamiseksi tutkimusaineistoa hankitaan lisää, kunnes uusi aineisto ei tuo tutkimukseen enää mitään uutta. Kylläntymispiste on saavutettu, kun aineisto alkaa toistaa itseään. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole mitään tiettyä määrää, milloin kylläntymispiste on saavutettu. On aihe kohtaista, kuinka paljon tutkimusaineistoa tarvitaan kylläntymisen saavuttamiseksi. Kriteerivaliditeetti tarkoittaa, että tutkija hakee omille tulkinnoilleen vahvistusta aiempien tutkimusten pohjalta. Kriteerivaliditeetti edellyttää aikaisempien tutkimusten olemassaoloa, minkä vuoksi se ei sovellu kaikkiin laadullisiin tutkimuksiin. (Kananen 2015, 355.)

Olen omassa opinnäytetyössäni pyrkinyt valinnoillani ja tarkalla dokumentaatiolla tukemaan työn luotettavuutta. Tutkimuksen tuloksissa on selkeästi nähtävissä, miten aineisto on analysoitu ja miksi tiettyihin tulkintoihin on päädytty. Tämä helpottaa ulkopuolisten mahdollisuutta arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen siirrettävyyden varmistamiseksi tässä tutkimuksessa on pyritty yksityiskohtaisesti kertomaan tutkimuksen lähtötilanne ja oletukset.

En ole lähettänyt omassa tutkimuksessani tutkittavaa aineistoa ja siitä johtamiani tulkintoja kyselyyn osallistuneille. Olen pyrkinyt vahvistamaan omia tulkintoja ja väitteitä tutkittavasta ilmiöstä aineistotriangulaation avulla. Olen pyrkinyt monipuolisesti hyödyntämään tutkimusaineisto erilaisten lähteiden kautta. Luotettavuuden vahvistamisen näkökulmasta olisin voinut lähettää tutkimuksen luettavaksi kyselyyn vastanneille, mutta tämä olisi edellyttänyt, että olisin kerännyt kyselyyn vastanneilta esimerkiksi sähköpostiosoitteet. Katsoin tutkimuksessani tärkeämmäksi kyselyyn vastanneiden anonymiteetin varmistamisen kuin vahvistettavuuden takaamisen. Ei ole varmuutta, miten anonymiteetin poistaminen olisi vaikuttanut vastausten saamiseen.

Opinnäytetyön tutkimusaineisto alkoi toistamaan itseään. Kyselyn vastauksissa monet olivat hyvin samankaltaisia. Seurasin kyselyn vastausajan vastauksia ja huomasin, että tietyn vastausmäärän jälkeen uudet vastaukset eivät tuoneet enää uusia näkökulmia. Saturaation saavuttamisen arvioinnissa tulee ottaa huomioon, että kaikki maakunnat eivät olleet kyselyssä edustettuina. Tutkimusaineiston keräämisessä olen pyrkinyt arvioimaan, miten aiemmat tutkimukset tukevat omia tulkintojani. En ole kuitenkaan jättänyt mitään aineistoa pois sen takia, että tutkimuksen sisältö ei tukisi oman tutkimukseni tulkintoja.

8 LOPUKSI

Tutkimusongelma ja sen kautta muodostuneet tutkimuskysymykset ratkesivat tässä tutkimuksessa kirjallisuuskatsauksen ja kyselyn tulosten kautta. Tutkimuksen kautta selvisi, että tutkimusongelman olisi voinut muotoilla hieman eri tavalla. Vaikka ongelman olisi voinut muotoilla hieman eri tavalla, tutkittava aihe oli oikea ja ongelma oli olemassa.

Tutkimuksen tulokset voivat olla yleishyödyllisiä niin tuomioistuinlaitoksille kuin Oikeusministeriölle, koska käsiteltävä aihe on hyvin ajankohtainen. Oikeusministeriössä on parhaillaan vireillä hallituksen esitys, missä esitetään, että etäyhteydellä todistamisen lisäedellytykset poistettaisiin. Oman opinnäytetyöni tulosten perusteella ilmenee, että kaikkien lisäedellytysten suoraa poistamista kannattaa harkita vielä ja tutkia asiaa lisää. Pääsin itse syventämään omaa osaamistani todistusoikeuden saralla ja opin paljon uutta. En esimerkiksi itse ennen tätä tutkimusta tiennyt, kuinka paljon luotettavuusongelmia henkilötodistamiseen liittyy.

Tutkimuksessa haasteita aiheutti kyselyyn vastausten saaminen sekä käräjäoikeuksista sen tiedon saaminen, kuinka paljon heillä on rikosasioita käsitteleviä tuomareita. Vaihtoehtoisesti valtakunnallisen kyselyn sijasta tutkimus olisi voitu toteuttaa teemahaastatteluina, joissa 3–4 tuomaria olisi haastatellut syvällisemmin. Päädyin kyselyn toteuttamiseen, koska näin sain laajemmin vastauksia ja yhden tuomarin omat mielipiteet eivät liikaa näy tutkimuksen tuloksissa.

Tutkimuksessa jäi hieman avoimeksi, mitä mieltä Lapin ja Ahvenanmaan käräjäoikeuksissa ollaan etäyhteydellä todistamisesta. Varsinais-Suomen kohdalla eroavaisuuksia esimerkiksi Itä-Uudenmaan ja Helsingin käräjäoikeuksiin ei välttämättä olisi ollut niin paljon, mutta Lappi ja Ahvenmaa poikkeavat alueina hyvin paljon muista. Tutkimuksen perusteella erityisesti todistajanpsykologiaa etäyhteyden näkökulmasta tulisi tutkia lisää.

LÄHTEET

- Ala-Korttesmaa, S. & Välikoski, T-R. 2023. Käräjätuomareiden kuuntelu-osaaminen ja vuorovaikutuksen rakentuminen rikosoikeudenkäynnin etäkuulemistilanteissa – asian selvittämisen mahdollistaja ja oikeussalikkokemuksen tuottaja. *Oikeus* 3, 170–190. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www-edilex-fi.ezproxy.xamk.fi/> [viitattu 19.10.2024].
- Esitutkintalaki 22.7.2011/805.
- Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU.
- Hakala, J. 2024. Laadullisen tutkimuksen ABC: menetelmäopas opinnäytetyön tekijälle. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.231231?sid=4850885878> [viitattu 24.10.2024].
- HE 190/2002. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren eräiden todistelua, kiireelliseksi julistamista ja ylimääräistä muutoksenhakua koskevien säännösten muuttamisesta.
- HE 46/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
- HE 63/2024. Hallituksen esitys eduskunnalle etäyhteyksien käytön edistämistä oikeudenkäynneissä yleisissä tuomioistuimissa koskevaksi lainsäädännöksi.
- Helenius, D. & Linna, T. 2024. Siviili- ja rikosprosessioikeus. Helsinki: Alma Talent Oy. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.230560?sid=4799143463> [viitattu 8.10.2024].
- Hiilloskivi, M. & Lilja, I. 2022. Etäkuuleminen keinona suojella rikoksen uhria. *Oikeus* 1, 141–148. <https://www-edilex-fi.ezproxy.xamk.fi/oikeus/1000550007.pdf> [viitattu 21.10.2024].
- Huovila, M. 1999. Todistelun välittömyys prosessuaalisten oikeusperiaatteiden valossa tarkasteltuna. *Lakimies* 8, 1159–1187. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www-edilex-fi.ezproxy.xamk.fi/lakimies/19310001.pdf> [viitattu 19.10.2024].
- Jokela, A. 2008. Rikosprosessi. 4. uudistettu painos. Helsinki: Talentum. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.220569?sid=4837492339> [viitattu 9.10.2024].
- Jokela, A. 2015. Oikeudenkäynti. III, Pääkäsittely, todistelu ja tuomio. Helsinki: Talentum. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.220184?sid=4799126594> [viitattu 13.10.2024].
- Jokela, A. 2016. Oikeudenkäynti. I, Oikeudenkäynnin perusteet, periaatteet ja instituutiot. Helsinki: Talentum Media Oy. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.221309?sid=4799126594> [viitattu 16.10.2024].

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

KKO: 2013:68.

KKO: 2014:78.

KKO: 2023:14.

Korvenmaa, J. 2012. Itsekriminointisuoja korkeimman oikeuden viimeaikaisessa oikeuskäytännössä - tarkastelun kohteena erityisesti ratkaisut KKO 2009:80 ja KKO 2010:41. Helsingin hovioikeus. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/perus-jaihmisoikeudetrikosprosessissa2012/MKNvjQuV/11_Itsekriminointisuoja_korkeimman_oikeuden_viimeaikai..._Jenni_Korvenmaa.pdf [viitattu 18.10.2024].

Kymenlaakson kärjäoikeuden toimintakertomus 2023. 2023. Kymenlaakson kärjäoikeus. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://oikeus.fi/material/sites/oikeus_karajaoikeudet_kymenlaaksonkarajaoikeus/toimintakertomukset/krkuz38fg/Toimintakertomus_2023.pdf [viitattu 22.10.2024].

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689.

Lavis, T. & Brewer, N. 2017. Effects of a Proven Error on Evaluations of Witness Testimony. *Law and Human Behavior* 41, 3, 314–323. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://research-ebSCO-com.ezproxy.xamk.fi/c/b3hkfh/viewer/pdf/gmkfpbv7qv> [viitattu 21.10.2024].

Letto-Vanamo, P. 2020. Johdatus oikeuteen ja oikeudelliseen ajatteluun. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. E-kirja. Saatavissa: <https://www.unicontent.fi/> [viitattu 10.10.2024].

Muutoksenhaku. 2022. Korkein oikeus. Päivitetty 24.8.2022. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/oikeudenkayntikkossa/muutoksenhaku.html> [viitattu 18.10.2024]

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.

Oikeudenkäynnin vaiheet. 2021. Tuomioistuinlaitos. Päivitetty 5.1.2021. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/asiat/rikosasiat/keitaasiankasittelyynosallistuu.html> [viitattu 13.10.2024].

Oikeusministeriö. 2012. Syyteneuvottelu ja syyttämättä jättäminen. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 26. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.edilex-fi.ezproxy.xamk.fi/ministerioiden_julkaisut/8797.pdf [viitattu 15.10.2024].

Oikeusministeriö. 2023. Etäyhteydet oikeudenkäynneissä: Arviomuistio. Oikeusministeriön julkaisuja 2023:2. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-518-0> [viitattu 18.10.2024].

Oikeusministeriö. 2024. Etäyhteyksien käytön edistäminen yleisissä tuomioistuimissa: Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisuja 2024:10. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-902-7> [viitattu 21.10.2024].

Pölönen, P. 2004. Todistajankuulustelun valmistelusta ja suorittamisesta rikosasioissa. *Defensor Legis* 2, 216–225. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www-edilex-fi.ezproxy.xamk.fi/defensor_legis/12860003.pdf [viitattu 19.10.2024].

Rautio, J., Frände, D. & Wahlberg, M. 2020. Todistelu : oikeudenkäymiskaaren 17 luvun kommentaari. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.228175?sid=4840748044> [viitattu 14.10.2024].

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Sippo, S. 2024. Talous- ja henkilöstösihteeri. Sähköpostiviesti 14.11.2024. Kymenlaakson käräjäoikeus.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Tietosuojaseloste. 2024. Webropol. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://webropol.fi/tietosuojaseloste/> [viitattu 26.10.2024].

Toskala, S. 2019. Henkilötodistelun vastaanottaminen videotallenteelta rikosasian pääkäsittelyssä rikosasiassa. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu –tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www-edilex-fi.ezproxy.xamk.fi/opinnaytetyot/20544.pdf> [viitattu 19.10.2024].

Tuomioistuinvirasto. 2024. AIPA-järjestelmä otetaan käyttöön rikosasioissa. WWW-dokumentti. Päivitetty 27.5.2024. Saatavissa: <https://tuomioistuinvirasto.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/2024/aipa-jarjestelmaotetaankayttoonrikosasioissa.html> [viitattu 22.10.2024].

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.227023?sid=4849970122> [viitattu 23.10.2024].

Vilka, H. 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki: Art House Oy.

Vuorenpää, M. 2020. Valittuja kysymyksiä todistusosoikeudesta. Helsinki: Kauppakamari. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.226637?sid=4840748044> [viitattu 14.10.2024].

Väisänen, T. & Korkman, J. 2014. Eräitä todistajan kertomuksen arviointiin liittyviä kipukohtia oikeuspsykologisen tiedon valossa. *Defensor Legis* 5, 721–

739. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www-edilex-fi.ezproxy.xamk.fi/defensor_legis/143190002.pdf [viitattu 21.10.2024].

Valtakunnallinen kysely, käräjäoikeudet

1. Käräjäoikeus, jossa työskentelet

- Ahvenanmaan KO
- Etelä-Karjalan KO
- Etelä-Pohjanmaan KO
- Etelä-Savon KO
- Helsingin KO
- Itä-Uudenmaan KO
- Kainuun KO
- Kanta-Hämeen KO
- Keski-Suomen KO
- Länsi-Uudenmaan KO
- Lapin KO
- Oulun KO
- Päijät-Hämeen KO
- Pirkanmaan KO
- Pohjanmaan KO
- Pohjois-Karjalan KO
- Pohjois-Savon KO
- Satakunnan KO
- Varsinais-Suomen KO
- Kymenlaakson KO

2. Työskenteletkö rikosasioiden parissa?

- Kyllä
- En

3. Oikeusministeriössä on tutkittu lausuntotiivistelmässä etäyhteyksien käytön edistämistä yleisissä tuomioistuimissa (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:10). Mitä ajatuksia etäyhteyksien käytön edistäminen sinussa herättää?

4. Tällä hetkellä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 52 § mukaan tuomioistuimen harkinnan lisäksi, etäyhteyden hyödyntäminen todistamisessa edellyttää vähintään yhden pykälässä mainittujen lisäedellytysten täyttymistä. Oikeusministeriön lausuntotiivistelmässä on mietitty OK 17:52 asetettujen lisäedellytysten kumoamista. Mikä on sinun mielipiteesi lisäedellytyksistä?

5. Pitäisikö mielestäsi OK 17:52 säädetyt etäyhteydellä todistamisen lisäedellytykset poistaa?

- Kyllä
- Ei
- En ole varma

6. Mitkä ovat mielestäsi etäyhteydellä todistamisen hyödyt?

7. Mitkä ovat mielestäsi etäyhteydellä todistamisen haasteet?
